

VÁLGGAT / VALG

2017

NUORA RIEVDDI
POLITIHKAV
Ungdom endrer
politikken

BÅATSOEN BEARKADIMMIEN
ÅVTSTE GÆMHPOEH
Kjemper for reindriftas
overlevelse

NSR

NSR

**Norgga Sámiid Riikkasearvi
Vuona Sámij Rijkasiebrre
Nørjen Saemiej Ríjhkesiebrie
Norske Samers Riksforbund**

Almmuheaddji / utgiver: NSR
Váldodoaimmaheaddji / redaktør: Runar Myrnes Balto
Gráfalaš hábmejeaddji / design: Arktisk design AS
Govat / foto: Fotograf Marie Louise Somby
Prenten / trykk: Lundblad Media AS

SISDOALLU

Innhold

14

Noerh politih-
kem jarkelieh
/ Ungdom endrer
politikken

16

Eat beasa suddjet
iežamet boraspiriid
vuostá / Forsvarsløs
mot rovdyr

18

Ná jienastat
/ Slik stemmer du

04

Ovdasátni
/ Forord

06

Båatsoen
bearkadimmien
ávteste gæmh-
poeh/ Kjemper
for reindriftas
overlevelse

09

Riddoguolás-
tuslavdegoddi
/ Kystfiskeutvalget

12

Oddalágan
bargosajit / Nye
arbeidsplasser

19

Buot NSR
evttohasat
/ Alle NSRs
kandidater

26

Gávtiiid álbmogii
/ Gákti til folket

30

Vájmo giella
/ Hjertespråket

32

Duohtavuohta ja
såbadibme
/ Sannhet og forsoning

34

Tjuara psykiske heal-
soem prioriteradidh
/ Samisk psykisk
helse må prioriteres

36

Sápmi ii čuovo
rikkarajáid
/ Sápmi følger ikke
landegrensene

38

Duopmostuolut
sáhttet láidet
našunála sámeperi-
tika rivttes guvlui
/ Domstolene kan få
nasjonal samepoli-
tikk på riktig spor

OVDASÁTNI

Forord

Ráhkis jienasteaddji – 2017:s mii ávvudit 100 lagi sámi organiseremiin. Fiinna álbmotbeaivvedoalut Troandimis guovvamánuš ja dat positiivvalaš fuomášupmi dan oktuvuodas dagai buori sámi iešdovdui ja rámisuhtii. Muittuhuvvuimet ahte mii leat okta álbmot oktasaš hástalusai-guin ja mii dárbbašat oktasaš čovdosiid.

NSR searvá válgaide sámi oktasašvuoda jurdagii. Mii leat leamas organisašuvdna sápmelaččaid ovttasbarggu várás measta 50 lagi, ja okta min vuoddojurdagii lea ahte álbmogin mii leat gievrramusat go bissut čoahkis.

NSR iešalldis jo lea dábalaš sápmelaččaid ovttastus, ja sii dagahit sámeservviid, mat servet válgaide ovttas. Mii leat guolásteaddjijit, boazodoallit, boanddat, mearrasápmealaččat, meahcástallit, dálonat, gávpotsápmealaččat ja akademihkkarat miehtá norgga bealde Sámis. Mii searvat válgaide oktasaš plánaiguin ja čovdosiguin mat nannejit min beroškeahttá gos mii orrut.

Mii diehit ahte mii fertet leat searválagaid álbmogin boahittevaš lagiid, coavdin dihte sámi álbmoga hástalusaid. Searválagaid fertet mii gádjut gieladeamet, ja searválagaid fertet mii giedahallat váíkuhusaid stádalas veareddaguin.

Ahte mángasat mis leat massán sihke giela ja identitehta stádalas dáruiduhttinpolutihka geažil lea juoga mii guoská olles álbmogii, ja mii jáhkkit ahte buoremus čoavddus sihke seanadeapmá ja gielalaš lieddumii lea ovttasbargat riikkarájáid rastá. Danne searvá NSR válgaide mánggaien guhkes-áiggi plánaín nannen dihete ovttasbarggu miehtá Sámi, beroškeahttá riikkarájain.

Mii eallit áiggis goas árbevirolaš sámi ealáhusat vásilhit deaddaga mii lea nu garas ahte áiddo dal lea gierdanräji alde. Boazodoallobearrašat vásihit ahte sis eai leat vuogat-vuodat go stáda dáhhttukset bieggamilluid, ruykkiid, geainnuid dahje el-fápmolinjjáid sin guohtureatnamáiid. Seammás válđojit ollu bohccot boraspiriide, boranávdeháld-dašeapmi lea massán kontrolla, ja obalohkái lea boazodoallu áitojuvvon.

NSR lea dáhkádussan ahte Sámediggi bisuha dehálaš vuogat-vuodaássiid Sámis guovddážis. Mii rahcat beaivválaččat min vuigatvuodaid ovddas álbmogin beassat eallit min kultuvras, ja kultuvralaš doaimmaiguin nu go boazodoaluin, guolástemii ja meahcástallamiin.

Dan golbma lagi go mun ledjen presideantan 2013:s 2016:i čörgiimet mii Sámedikki ruykepolitiika, čavgiimet riektebargguid ja rievdaideimmet bargovuogi vai Sámediggi duodas suddje sámi beroštumiid go buktojuvvojtit vuosttal-deamit. Muhto lea olu vel mii ferte dahkkot, ja mii NSR:galgat dagahit Sámedikki vel čielgaseabbon ovddastit sámi rivttiid.

Mis leat mánggaid logijagiid leamaš mángja sámi vuottu, muhto dál lea čoaskásat áigi našunálalaš politihkas ja mii vásihat ahte guovddáš eiseválddiin váilo máhttua ja dáhhttua sámi ángiruššamii. Mii bargat politihkalaš čovdosiid ovddii, muhto jus lea dárbu de ii hilggó NSR jurdagá geahčcalit sámi áássiid duopmostuoluin, ja dáinna lágiin oažžut našunála sáme-politiika rivttes bálgá ala.

2017:s searvá NSR válgaide jurdagii ahte Sámedikkis galget leat stuorra sámi ááshit guovddážis. Loga eanet dáid áássiid birra ja maid mii smiehttat čovdosiid birra dán magasiinnas mii dus lea giedaid gaskkas.

Buorit válggat!

- Aili Keskitalo, NSR presideantaevttohas

Kjære velger – I 2017 feirer vi hundre år med samisk organisering. Den flotte nasjonaldagsfeiringen i Tråante i februar og all den positive oppmerksomheten rundt, gjorde godt for samisk selvfølelse og stolthet. Vi fikk en god påminnelse om at vi er ett folk med felles utfordringer som trenger felles løsninger.

NSR stiller til valg i det samiske samholdets navn. I nesten 50 år har vi vært en organisasjon for samarbeid mellom samer, og en av våre grunntanker er at vi som folk er sterkest når vi står sammen.

NSR i seg selv er summen av den samiske grasrota, nemlig sameforeningene, som går til valg sammen. Vi er fiskere, reindriftsutøvere, bønder, sjøsamer, utmarksbrukere, fastboende, bysamer og akademikere fra hele norsk side av Sápmi. Vi går til valg med felles planer og løsninger som styrker oss alle uavhengig av hvor vi bor.

Vi vet at vi må stå sammen som folk de neste årene for å løse utfordringene det samiske folket møter. Sammen må vi redde språkene våre, og sammen må vi bearbeide virkningene som de statlige overgrepene enda har på oss.

Det angår hele folket at mange av oss mistet både språk og identitet gjennom den statlige fornorskningspolitikken, og vi tror at de beste løsningene både for forsoning og språklig blomstring går gjennom samarbeid over landegrensene. Derfor går NSR til valg med mange langsiktige planer for å styrke samarbeidet i hele Sápmi, på tvers av landegrensene.

Vi lever i en tid da tradisjonelle samiske næringer opplever å bli presset helt til tålegrensa. Reindriftsfamilier opplever at de ikke har rettigheter når staten ønsker å bygge vindmøller, gruver, veier eller kraftlinjer på beitene deres. Samtidig blir en stor mengde rein tatt av en rovdyrbestand ute av kontroll, og i sum er reindriftena truet.

NSR er garantisten for at Sametinget holder fokuset på de viktige rettighetssakene i Sápmi. Vi kjemper daglig for våre rettigheter som folk til å utøve vår kultur, inkludert kulturell praksis som reindrift, fiske og utmarksbruk.

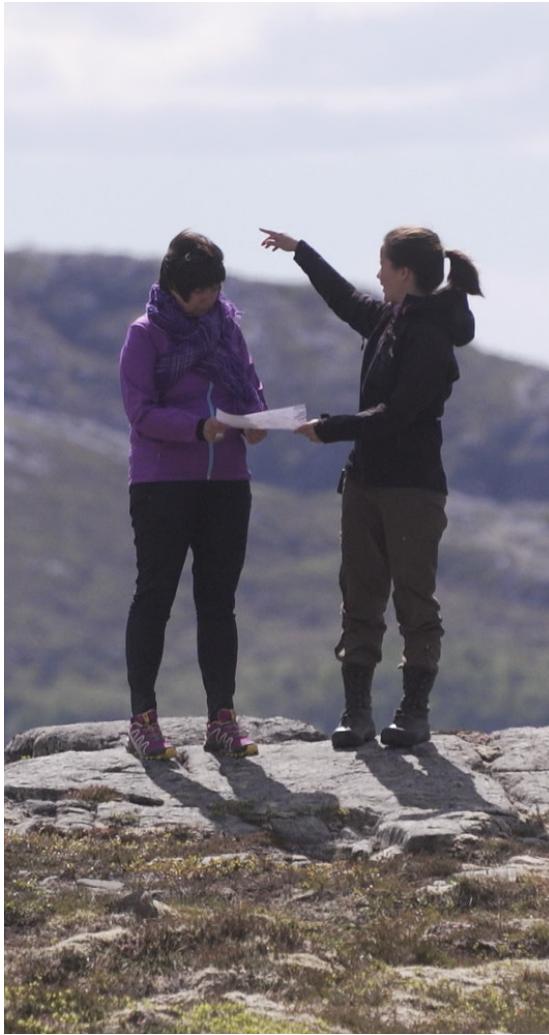
I løpet av de tre årene da jeg var president fra 2013 til 2016 ryddedd vi opp i Sametingets gruvepolitikk, skjerpet rettighetsarbeidet og endret praksis slik at Sametinget faktisk beskytter samiske interesser når innsigelser leveres. Men det gjenstår mye arbeid, og vi i NSR skal gjøre Sametinget til en enda tydeligere aktør for samiske rettigheter.

Vi har gjennom flere tiår hatt flere samiske seiere, men nå er det kjøligere politiske tider nasjonalt og vi opplever at sentrale myndigheter mangler kunnskap og vilje til samiske satsninger. Vi jobber for politiske løsninger, men om nødvendig er NSR åpen for å prøve samiske saker for domstolene, og på den måten få nasjonal samepolitikk på riktig spor.

I 2017 går NSR til valg på at Sametinget skal ha fokus på de store samiske sakene. Les mer om disse sakene og hva vi tenker om løsningene i magasinet som du nå har foran deg.

Godt valg!

- Aili Keskitalo, NSRs presidentkandidat

Govat / foto: Ken Are Bongo

BÅATSOEN BEARKADIMMIEN ÅVTESTE GÆMHPOEH

Kjemper for reindriftas overlevelse

Aajhtoeh bæjngoe listie mijen aerpievukien jieliemidie haestieh, jih båatsoe lea sjierelaakan behtjiedamme. Itjmies dejtie fuelhkide mah båatsojne giehtelieh, jih dan åvteste båatsoe lea akte dejstie guedtije tsegkijste saemien kultuvr-sne dellie aaj itjmies don saemien siebriedahkese.

– Mijieh daejrebe sielth iktenearan tjåadtjoh juktie biegkefaamoevierhkieh jih gruvah båatsoen gäatomedajvine tseegkedh, jih mijieh daejrebe båatsoe daamatj eevre baanhtsan industrien vöoste tjåadtje. Båatsoe dam saemien reaktavoetegäemhpoe biejjeladtidj gämhpoeh, jih daah aamhtesh dej stööremes saemien aamhtesi gaskem sjidtih dej båetiji jaepie. NSR:sne libie riejries njueniehkinie årodh daemnie barksne, presidentekandidaate Aili Keskitalo jeahta.

Jiene-jienebh sjighthie saemiepolitihken sjise dejnie vuajnojne stoerre gruva- jih biegkejärrehtsepros-jekth edtjeh åadtjodh dajvh båatsoste sualadidh. NSR lea dihle aajneh stabijle alternatiivje dejtie mah mielieh voestegh saemien reaktah tjuerih jáähkesjimmie åadtjodh.

Fovsene

Maja Kristine Jåma lea akte dejstie noerijste mah akten båetijen aejkien åvteste båatsosne gämhpoeh. Maja Åarjel Fovsen Njaarkeste båata eevre Traanten ålkolen, jih alteste fuelhkieh

gämhpoeminie bigkemen vööste biegkefaamoevi-erhkesti sijjen daelviegäatomelaantesne.

– Mijen væljoen vööste dah leah nännoestamme 1/3 mijien daelviegäatoemistie valetedh ov goh mijien jieliemasse ij naan aarvoem utnies. Men mijieh daejrebe dihle maam mijieh darjobe stoerre aarvoem åtna årjelsaemien kultuvrese jih gieles, jih daate akte aamhtese mij vihkeles abpe årjelsaemien siebriedahkese. Jåma soptseste mij lea NSR:N noerekandidaate årjelsaemien gievlesne.

Dihle daarjoem åadtje presidentekandidaateste Aili Keskitalo mij tjerteste båatsoe Fovsenisnie lea vihkeles ij ajve dan årjelsaemien gaavhtan, men abpe saemien siebriedahken gaavhtan.

– Biegkefaamoebigkeme Storheiesne lea akte prosjekte maam Saepmie raaktan ij machtih jáähkesjih. Ibie tjoerh håhkoem gäajparostedh akten politihkeles loetemen bijre, men manne ussjedem daate lea akte dejstie aamhtesjistie maam aaj mae-hete riektesne pryövedh, Keskitalo soptseste.

Ytre trusler utfordrer våre tradisjonelle næringer, og rein-drifta er spesielt utsatt. For familiene i reindrifta er det alvor, og fordi reindrifta er en av bærebjelkene for den samiske kulturen er det alvor for det samiske samfunnet også.

– Vi vet at selskaper står i kofor å opprette vindkraftverk og gruver i beiteområdene til reindrifta, og vi vet at familiene i reindrifta ofte står hjelpesløse i møte med industrien. Den samiske rettighetskampen kjempes daglig i reindrifta, og disse sakene blir blant de store samesakene i årene som kommer. I NSR er vi klare til å lede an i det arbeidet, sier presidentkandidat Aili Keskitalo.

Flere og flere ønsker seg inn i samepolitikken med den holdningen at store gruve- og vindmølleprosjekter skal få stjele land fra reindrifta. NSR fremstår som det stabile alternativet for de som mener at de samiske rettighetene må anerkjennes først.

Fosen

Maja Kristine Jåma er en av ungdommene som kjemper for en fremtid i reindrifta. Maja kommer fra Åarjel Fovsen Njaarke rett utenfor Trondheim og hennes familie kjemper mot utbyggingen av vindkraftverk i deres vinterbeite.

– Mot vår vilje har de vedtatt å ta 1/3 av vinterbeitet vårt som om levebrødet vårt ikke har noen verdi. Men vi vet at det vi gjør har en stor verdi for sør-samisk kultur og språk og at dette er en sak som angår hele det sør-samiske samfunnet, forteller Jåma som stiller som ungdomskandidat for NSR i sør-samekretsen.

Hun får støtte av presidentkandidat Aili Keskitalo, som påpeker at reindrifta på Fosen er viktig ikke bare for det sør-samiske, men hele det samiske samfunnet.

– Vindkraftutbyggingen på Storheia er et prosjekt som Sápmi rett og slett ikke kan akspetere. Vi må ikke gi opp håpet om en politisk løsning, men jeg tenker at denne saken er av typen som også kan prøves rettslig, forteller Keskitalo.

Repparfjord

Noerhtelisnie akte jeatjah prosjekte gååvnese mij håvhtede dovne båatsoem jih mearoesaemien göölemem eerjedh, jih desnie kåahperegruva maam Nussir ASA soejkesjeminie tseegkedh Repparfjovlesne Kvalsunden tjieltesne. Silje Karine Muotka lea daam dorjeme gohsov stoerre politikhkeles gæmhpoaaamhtese, jih NSR:ine ektine díhle lea meatan veeljemisnie juktie Repparfjovlem beerkedh jih Nussirem tjöödtjestidh.

– Joekoen gellie hijven fääntoeh gäåvniesieh man ávteste mijjeh tjoerebe Nussirem tjöödtjestidh, jih akte dejstie lea díhle näakevoete byjresasse gosse gruvabaatsehtsh fjovlen sijse luajhta, Muotka jeahta.

Muotkan mielen mietie dle Nussir akte vihkeles saemiepolitiheles aamhtese gaskem jeatjah dan ávteste gruvaindustrije lissie veelelaakan daam evtiedimmie gihtjede. – Jis Nussir minngemosth kruana tjoevkesem áadtje, dellie dah lin sijhteme baalkam trööredh aaj mubpide mah sijhtieh gruvah tseegkedh desnie gusnie bovtse gäatoeminie, Muotka soptseste.

Muotka lea madtjeles ihke NSR daan boelhken lea Saemiedigkien mineraalepolitihkem jarkeme jih dääavohte sagke striengkiesåbpoé árrodh goske mineraalelaake jorkese.

– Mijjeh buktiehtimh Saemiedigkien gruvapolitihkem jarkelidh, mij lij eevre tjaajanamme, jih mijjeh aaj buktiehtimh aktem tjelke iije Nussirasse áadtjodh Saemiedigkesne. Daelie leajhtadimmien bijre birrebe juktie barkoem illedh, Muotka jeahta.

Repparfjord

Lenger nord finnes et annet prosjekt som truer med å ødelegge for både reindrift og sjøsamisk fiske, og det er kobbergruven som Nussir ASA planlegger å etablere i Repparfjorden i Kvalsund kommune. Silje Karine Muotka har gjort dette til sin store politiske kampsak, og sammen med NSR går hun nå til valg for å redde Repparfjorden og stoppe Nussir.

– Det finnes veldig mange gode grunner til hvorfor vi må stoppe Nussir, og en av dem er at det er en miljømessig skandale å dumpe gruveavfall i fjorden, sier Muotka.

Muotka mener Nussir er en viktig samepolitisk sak blant annet fordi gruveindustrien følger ekstra nøyne med på utviklingen. – Får Nussir endelig grønt lys så vil de ha gått opp veien også for andre som ønsker å lage gruver der reinen beiter, forteller Muotka.

Muotka er fornøyd med at NSR i løpet av denne perioden har endret Sametingets mineralpolitikk, og lover å skjerpe linjen ytterligere intil mineralloven endres. – Vi fikk endret Sametingets gruvepolitikk, som var helt på villspor, og vi fikk også loset i land et tydelig nei til Nussir i Sametinget. Nå ber vi om tillit til å fullføre jobben, forteller Muotka.

SÁMEDIGGI BEHTII RÍDDOGUOLÁSTUSLÁVDE- GOTTI ČUOVVOLAHTTIMA OKTAVUOÐAS

Sametinget sviktet i oppfølgingen
av Kystfiskeutvalget

fortsetter / joatká ›

Sandra Andersen Eira lea bajásšaddan mearrasámi gilázis Ruoššanjárggas Porsájggus. "Skipper-Sandra" oaččui fuomášumi riikaviidosacčat go son almmolaččat celkkii ahte ii dohkhet daid nissonvealaheaddji guottuid maid šaddá vásihit go lea nissonolmmoš ja guollebivdi.

– Doarja man lean ožzon illudahtta mu, ja anán erenoamážit árvvus doarjaga man lean ožzon buot iežan bargoustibin ealáhusas. Lean mearrasápmelaš ja nissonolmmoš guhte guolástan. Mun dovddan mearrasápmelaččaid hástalusaid, muhto diedán maiddá makkár vejolašvuodat leat. Dát moitiidahttá mu ángirušsat politikhalaččat, dadjá NSR goalmá-tevttohas Áyovári válgbairres.

NSR oaivvilda ahte evttohusat Riddoguolástuslávdegotti árvaluevttohusas 2008 rájes mii ii čuovvolahattojuuvon, ferte fas valdojuvvot olggos skuffas. NSR lea mángii šállošan go Sámedikki eanethohku dalle gjorrasii ráddehusa evttohussii. Norgga nationála olmmošvuodaid ásahus geigii iežas rapporta mearrasápmelaččaid vuogatvuodaid birra mearraguolásteapmái ovdalas dán jagi. Raporta duodašta ahte Sámediggi dagai boastut gó dohkkehii ráddehusa čuovvolahittima Riddo-guolástuslávdegotti. Rapporta konklusúvdna lea áibbas čielggas: Mearrasápmelaččaid vuogatvuota guolásteapmái berre lága bokte nannejuvvot, ja go lea dárbbaslaš sihkkarastin dihite mearrasápmelaččaid materálalaš kulturuodu de galget báikkalaččat vuoruhuvvot gó earit juhkojuvvot.

– Mearrasámi kultuvrii lea riddoguolásteapmi vuđolaš. Min vuogatvuodat guolásteapmái fertejít dohkkehuvvot lága bokte. Muhto mearrasámi kultuvra lea eanet go guolásteapmi, ja mearrasámi servodagain birget mii buot resurssain mat mis leat birrasis. Mis lea eanandoallu ja meahce-ealáhusat. Boazodoallu lea maiddá oassi mearrasámi guovluin. Mun liikon dadjat ahte juohke gida bohtet bohcot ruoktut Porsájgu. Dáppé sii leat šaddan ja dáppé sii ahtanušset dálvái. Leat vuoddoealáhusat mat dagahit min eallin-vuodu, ja dat fas buktet eará ealáhusaiddoaimmaid. Buot gullá oktii, dadjá Andersen Eira.

Báikegottis galgá leat vuosttašriekti

Beaska Niillas lea dudavaš iežas odda guolástanbargoustibini NSR:s ja dadjá Andersen Eira lea boahtán sámepolitikhkii degó bieggajella muhttín bahkka beavvvi. NSR-jodiheaddji lei vuosttašvettohassan NSR-SÁB listtus Nuortaguovllu válga-bíirres 2013 válggaid, ja dál son lea njealját sajis seamma listtus.

– In leat unnideamen iežan politikhalaš ángiruššama, muhto dál áiggun ollásit doaibmat NSR jodiheaddjin. Áhččin ja guolásteaddjin ii leat álo nu álki leat sihke NSR-jodiheaddji ja sámediggeáirras dasa lassin. NSR galgá organisašuvnan bargat sámepolitikhkain maiddá Sámedikki olggobealde. Mis leat doaimmalaš báikkalaš searyvit miehtá norgga bealde Sámi, ja organisašuvna galgá čuovvolahittit sihke báikkalaš ja našunala ássiid, dadjá Beaska Niillas.

NSR oaivvilda ahte ii galgga sáhttit vuodvit guolleeriid ja oaivvilda ahte feastonuhtefanaskonsešuvnnat mat eai ollašuhte eavttuid maid vuodul leat addon berrejít válldot ruovttuluotta ja addojuvvot báikkalaš guolásteddjiide. Beaska Niillas deattuha ahte báikegotti olbmot fertejít vuoruhuvvot:

– Sii geat orrut lahka guolástusrerssaid leat sii gudet eai birge daid haga. Lagášvuhta, dárbu ja historjálaš geava-heapmi addá vuosttašvuogatvuoda. Ii sáhte leat nu ahte stuorra fanaseaiggádat galget beassat viežzat riggodagaid ovdal rittu ja vuonaid ássiit. Lagášvuhta addá vuogatvuoda! Seamma guoská siseatnanguolásteapmái gos vierroolbmuid bivdu lea hehtehussan báikkalaš bivdiide. Mii sápmelaččat leat güssolas álbmot ja áinnas juogadat min buriid jus mis leat doarvá, muhto mii fertet sihkkarastit iežamet eallin-vuodu vuos, loahpaha NSR-jodiheaddji.

Sandra Andersen Eira har vokst opp i den sjøsamiske bygda Russenes i Porsanger. "Skipper-Sandra" fikk nasjonal oppmerksomhet da hun tok et oppgjør med kvinnediskriminerende holdninger som hun har fått oppleve som kvinnelig fisker.

– Jeg er glad for all støtten som jeg har fått, og jeg setter ekstra stor pris på støtten som jeg har fått fra alle mine kollegaer i næringen. Jeg er sjøsame og kvinnelig fisker. Jeg kjenner til de sjøsamiske utfordringene, men jeg vet også om mulighetene. Det har gitt meg motivasjon til å engasjere meg i politikken, sier NSRs tredjekandidat i Ávjovári valgkrets.

NSR mener at forslagene fra Kystfiskeutvalgets innstilling fra 2008 som ikke ble fulgt opp, må tas fram igjen. NSR har flere ganger beklaget at Sametingets flertall den gang tilsluttet seg regjeringens forslag. Norges nasjonale institusjon for menseskerettigheter la fram sin rapport om sjøsamenes rett til sjøfiske tidligere i år. Rapporten bekrefter at Sametinget gjorde feil i å godta regjeringens oppfølging av Kystfiskeutvalget. Konklusjonen i rapporten er krystallklar: Sjøsamenes rett til fiske bør lovfestes, og når det er nødvendig for å sikre sjøsamenes materielle kulturgrunnlag, skal lokalbefolkningen prioriteres ved tildeling av kvoter.

– For den sjøsamiske kulturen er kystfisket fundamentalt. Våre rettigheter til fisket må anerkjennes i lov. Men sjøsamisk kultur er mer enn fisk, og i sjøsamiske samfunn lever vi av alle ressursene som vi har rundt oss. Vi har jordbruk og utmarksnæringer. Reindriften er også del av de sjøsamiske områdene. Jeg liker å si at hver vår kommer reinen hjem til Porsanger. Her er de født og her vokser de seg sterke til vinteren. Det er primærnæringene som danner levegrunnlaget vårt, og de genererer igjen annen næringsvirksomhet. Alt henger sammen, sier Andersen Eira.

Lokalbefolkningen skal ha førsteretten

Beaska Niillas er fornøyd med sin nye fiskerkollega i NSR og omtaler Andersen Eira som et friskt pust i samepolitikken. NSR-lederen var førstekandidat på NSR-SfP sin liste i Østre valgkrets ved valget i 2013, og står nå på fjerdeplass på samme liste.

– Jeg trapper ikke ned mitt politiske virke, men jeg skal nå ha fullt fokus på rollen som leder av NSR. Som far og yrkesfisker er det ikke alltid lett å både være NSR-leder og sametingsrepresentant. NSR skal som organisasjon være aktiv i samepolitikken også utenfor Sametinget. Vi har aktive lokallag over hele norsk side av Sápmi, og både lokale og nasjonale saker skal følges opp av organisasjonen, sier Beaska Niillas.

NSR mener at fiskekvoter ikke skal være omsettelige og merer at trålerkonsekvenser som ikke oppfyller forutsetningene som de ble gitt under bør inndras og refordeles lokalt. Beaska Niillas slår fast at lokalbefolkningen må komme først:

– De som bor nærmere fiskeriressursene er de som er avhengige av dem. Nærhet, avhengighet og historisk bruk gir førsterett. Det kan ikke være slik at storredere skal få forsyne seg før befolkningen langs kysten og i fjordene. Nærhet gir rett! Det samme gjelder innlandsfisket der langveisfarendes fiske går på bekostning av lokalbefolkningens. Vi samer er et gjestfritt folk og vi deler gjerne av vårt overskudd hvis det er grunnlag for det, men vi må sikre eget livsgrunnlag først, avslutter NSR-lederen.

Márjá-Liissá Partapuoli oaidná čuvges boahtteáigi bargosaji ásaheamis ja čujuha hutkásvuhtii ja gelbolašvuhtii sámi gründáriid gáskkas. Danne illuda gó beassá ovddidit oddalágán bargosajiid ásahanpolitihka dáid válggaid. NSR dáhu doarjut fitnodagaid mat dustet álggahit bargosajiid mat eai bilit luonduu eage hehte sámi kultuvrra.

– Dál lea áigi geahččagoahtit bargosajiid mat leat bisteavaččat, seammás gó gáhttejít luonduu. Eat mii NSR:s sáhte dohkkehít luonduu billisteami, ja ahte luonddugeavaheaddjít dego boazodoallit, guolásteaddjít ja meahcásteaddjít galget ohpit čáhkket saji ruvkiide ja bieggamilluide, cealká Partapuoli gii lea 1. evttohas NSR-Sáb:s nuortaguovllu válgbires.

Boahtte áigodagas lea NSR:s áigumuš álggahit vuoddudan-strategijiaid ja sámi gealboguovddáža, mas ulbmil lea rávvet oddaágásáh bargosajiid ásahemiid ja mo ekonomalaš doarjagiid fidne.

Neahhta

Márjá-Liissá oaidná vejolašvuodaid mat maiddái heivesít Detnui gos ies̄ orru. Geassá erenoamázít ovdan digitála máilmimi ovdáneami go hállá oddalágán bargosaji ásahemiid vejolašvuodaid mat eai gábit olus eanangeavaheami.

– Mis lea dáid áiggiid mealgat buoret vejolašvuohta álggahit virtuála fitnodagaid ja bargosajiid. Fertet fuobmáti mak-kár vejolašvuodaid ovdamearkka dihle interneahhta addá midjíide. Mii fertet maid bidjat searaid dasa ahte moyt-tiidahttit odda jurdašeami nu ahte earát maid oidnet dáid vejolašvuodaid. Dáid bargosajiin sáhtát rievtti mielde bargat vaikko gos ja vaikko maid, loahpaha Márjá-Liissá boahtteáig-ge doaivagiin.

Márjá-Liissá Partapuoli er optimist med tanke på etablering av bedrifter i fremtiden og henviser til kreativiteten og kompetansen som finnes blant samiske gründere. Derfor er hun glad for å kunne fremme en nytviklet gründerpolitikk til dette valget. NSR ønsker å støtte bedrifter som tør å skape arbeidsplasser som ikke er ødeleggende for natur og samisk kultur.

– Nå er det på tide å se seg om etter langsiktige arbeidsplasser, som samtidig bevarer naturen. I NSR kan vi ikke godta naturødeleggelser, heller ikke at de som er brukere av naturen som reindriftsutøvere, fiskere og utmarksutøvere nok en gang må vike for gruver og vindmøller, sier Partapuoli som er 1.-kandidat for NSR-Sfp i Østre valgrets.

I neste periode ønsker NSR å jobbe for en gründerstrategi, og arbeide for å lage et kompetansesenter for samisk innovasjon, i tillegg til å sørge for økonomiske støtteordninger.

Internett

Márjá-Liissá ser mulighetene som også ville passet for Tana, hvor hun selv bor. Hun trekker spesielt frem mulighetene som utviklingen av den digitale verden har brakt med seg når hun snakker om muligheten til å starte nye bedrifter som ikke krever store arealer.

– I dag er det adskillig bedre muligheter for å starte virтуelle bedrifter og arbeidsplasser. Vi må oppdage hvilke muligheter for eksempel internett gir oss. Vi må også jobbe for å oppmuntre til nytenking slik at andre også ser mulighetene. I prinsippet kan man gjøre hva som helst fra hvor som helst, avslutter Márjá-Liissá med gode forhåpninger for fremtiden.

NOERH POLITIHKEM JARKELIEH

– Noerh eah saemiepolitihkem prøyjedh. Dam gaajhkesh dovnesh govleme. Men dah mah dam jiehtieh eah dagke tjåanghkojne orreme NSR:sne, dan åvteste daesnie libie joekoen gellie noerh, jih mov mielen mietie dle mijjeh aaj politihkem tsevtsieh, Cecilie-Kristiin Øien Thomsen mij lea åvtehke NSR:n Noeremoenehtsisnie (daaroen NSR-N).

Dejstie 1134 maeksije lihtsegijstie jaepien 2016 dellie 173 (15 %) lin noerelihitsegh (nuellesne 26). – Dan åvteste badth NSR-N dihte stööremes saemien noeresiebrie nöörjen bielesne. NSR:n læstojne aaj gellie noerh. Dejstie golme bijjem kandidatijsje NSR:n læstojne dle ojhte akte gáalmahtasse 30 jaepieh jallh nuerebe, Øien Thomsen jeahta.

Evtiedimmesne meatan fulkedh

Aili Guttorm (25) Mosseste lea akte dejstie noerekandidaatijsje. Díhle lea mubpiekandidata saemiedigkie-veeljemasse NSR:se Áarjel-Nöörjen veeljemegievlesne. Díhle 25 jaepien báries nysemæaja lea noerelihitsegi nie NSR:sne orreme gellie jaepieh, jih joe jijnjem daajroem saemien noerepolitihken bijre átna.

– Ihke mijjeh edtjebe Saepmiem åvtese vaeltedh, tjoerebe mijjem däärjoehtidh mah leah noere daan biejjien. Dan åvteste sijhjem barkedh ihke mijjeh saemien noerh edtjeh hijven giele- jih kultuvre-faalenassh gaavnedimmiesijjeh utnedh, jih saemien noerh edtjeh barkoem utnedh. Men tjoerebe noeri båetijen aajkan ellieslaakan ussjedidh, jih dellie gaajhki bijre, goh ööhpehtimmen raejestie, klijma jih byiresen raajan, Guttorm jeahta.

Guttorm veanhta aaj saemien noeride sajhta vihkeles árrodh mijjeh buktiehtibie dam saemien kultuvrem meatan vaeltedh daajbaletje veartenen sijse.

Vuesiehtimmien gaavtan dle tjuara aelhkie árrodh saemien giem nedtesne nuhtjedh. – Saemien kulturre tjuara meatan fulkedh evtiedimmesne. Ij sijhth jiehtedh mijjeh edtjebe aerpievueckieh jarkelidh, men mijjeh edtjebe maehtedh dejtie meatan vaeltedh daan beajjetje siebriedahken sijse. Naemhtie manne jaahkam maatha saemien kultuvrem sjyöhtehke darjodh aaj mijjese noeride.

Jijnjem politihkem tjielkesti

Anne Henriette Hætta Reinås (24) Skånländeste tjertieste noerepolitihke lea meatan dam saemien båetijem aejkiem hammoedidh. Daelie díhle jih NSR-N NSR:m áajmedamme Saemiedigkie edtja aktem eensi LHBTQ+-politihkem nænnoestidh, mij amma lea saemien lesbiske, homofijke, bifijke, trans-almetji, queer-almetji jih mubpiej bijre mejtie ij gääredh daej kategorji sisnjeli tjielkestidh.

– Mijjeh mah leah noere tjoerebe saemiepolitihkem guhkiebasse eevtjedh. Daelie tjoerebe hoksedh Saepmie gaajhkh saemich tjeekieh, saaht maam seksuell-evoetide jallh tjoleidentiteetide utnich, jih daate lea naakede destie mejnie mijjeh sijhetebe vielie barkedh. Mov mielen mietie dle nænnoes jih rähpas saemien byjresh jih saemienbrieh sijhtieh meatan árrodh noere saemiej identiteetem jih ektievoetem nænnoestehtedh. Hætta Reinås lea meatan veeljemisnie NSR:se Jilliemearoen veeljemegievlesne.

– Ungdommen bryr seg ikke om samepolitikk. Det er noe vi alle har hørt. Men de som sier det, har kanskje ikke vært på møter i NSR. Her har vi veldig mange ungdommer og jeg mener at vi også har innvirkning på politikken, sier Cecilie-Kristiin Øien Thomsen som er leder av NSR Ungdomsutvalg (NSR-U).

Ungdom endrer politikken

Av 1134 betalende medlemmer i 2016 var 173 (15 %) av dem ungdomsmedlemmer (under 26). – Det gjør faktisk NSR-U til den største samiske ungdomsorganiseringen på norsk side. Også på NSRs lister er det mange unge. Blant de tre øverste kandidatene på NSRs lister er faktisk en tredjedel 30 år eller yngre, sier Øien Thomsen.

Henge med i utviklingen

Aili Guttorm (25) fra Moss er en av ungdomskandidatene. Hun er andrekandidat til sametingsvalget for NSR i Sør-Norge valgkrets. 25-åringen har vært ungdomsmedlem i NSR i mange år, og er allerede godt bevandret i samisk ungdomspolitikk.

– For at vi skal ta Sápmi fremover, så må vi satse på oss som er unge i dag. Derfor vil jeg jobbe for at samisk ungdom skal ha gode språk- og kulturtildel, plasser å møtes og at samisk ungdom skal ha jobb. Men vi må tenke helhetlig på unge samers fremtid, og da handler det om alt fra utdanning til klima og miljø, sier Guttorm.

Guttorm tror også at det kommer til å være viktig for samisk ungdom at vi klarer å ta den samiske kulturen inn i den moderne verdenen. Det innebærer for eksempel at man gjør det enkelt å bruke samiske språk på nett. – Den samiske kulturen må henge med i utviklingen. Det betyr ikke at vi skal endre på tradisjoner, men at vi skal kunne ta dem med oss inn i morgendagens samfunn. Jeg tror at det kan være en måte å gjøre samisk kultur relevant også for oss unge.

Definerer mye politikk

Anne Henriette Hætta Reinås (24) fra Skånland er helt klar på at ungdomspolitikken er med på å utforme den samiske framtiden. Nå har hun og NSR-U fått med seg NSR på at Sametinget skal vedta en skikkelig LHBTQ+-politikk, som altså omhandler samiske lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, queersoner og andre som ikke lar seg definere innenfor disse kategoriene.

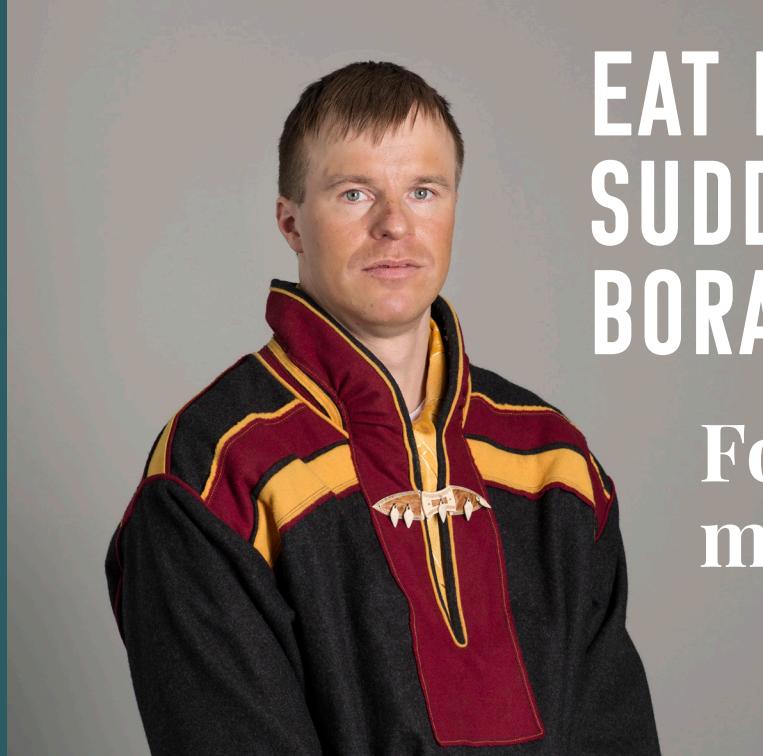
– Det er vi som er unge som må pushe samepolitikken videre. Nå må vi sørge for at Sápmi har rom for alle samer, uansett seksuell legning eller kjønnsidentitet, og dette er noe vi i NSR kommer til å jobbe med. Jeg mener at sterke og åpne samiske miljø og sameforeninger er med på å styrke unge samers identitet og tilhørighet. Hætta Reinås stiller til valg for NSR i Vesthavet valgkrets.

Mearragoaskin mii gírddáša bohcc
birra. / Havørn som sirkler seg inn
på rein. Govvideaddji / Fotograf:
Mihkku Solbakk

EAT BEASA SUDDJET IEŽAMET BORASPIRIID VUOSTÁ

Forsvarsløs
mot rovdyr

Jovna Vars Smuk lea Unjárggas eret ja boazodoalli. Go dál lea nuppi sajis NSR-SÁB listtus Nuortaguovllu válgabiirres, de háliida politihkkii bargat ceavzilis boranávdepolitihka ovdii mii suddje vuodđoealáhusaid. Boraspiret mat váldet misiid ja lábbáid leat stuorra váttisvuohtan sihke boazodollui ja sávzaeláhussii.

– Ovdamearkka dihte de lea goaskin dakkár boraspire mii dagaha stuorra hástalusaid. Midjiide mearragáttis lea čielggas ah te hálddašead-djít leat massán kontrolla goaskinnáli badjel, muhto mii dovdat eahpedoivvu go eat válđo duodas go muitalat váttisvuoda birra, muitala Jovna Vars Smuk.

Hirpmahuáttá su go vuohttá vuostemiela eiseválddiin dohkkehít ahte maiddá mearragoaskin válđá misiid, ahte ii leat dušše goaskin mii dan dahká. Earret eará leat mángasat geat vásihit ahte duodašusat maid sáddejít go goaskin lea válđán ellíid eai válđo duodas.

– Lea váiga dovdou go olbmot eai jákhe ahte goaskin lea midjiide váttisvuohtan. Mii han ieža oaidnit ahte goaskin válđá sihke misiid ja

lábbáid, ja go oaidnit man fasttit goaskin lea duhkoraddan misiin dahje lábbán de ii leat eahpádus mii lea geavvan, muitala vuollánan boazodoalli.

NSR oaiwilda ahte boraspiret gullet lundui Sámis, muhto ahte boraspilenáliid ferte háldda-šít vuogi mielde mii lea ceavzil guoh tunealáhus-aide ja ahte lágat fertejít suddjet daid.

– Lágat mat leat dál dagahit ahte mis duohta-vuodas ii leat lohpi suddjet min ellíid obanas-siige. Mii fertet oppalaččat geahčadit vuigat-vuoda goddit boraspireid mat leat váralaččat biebmoelliide, go dál mii dadi bahábut eat sáhte dahkat maidige go boraspiret bohtet, loahpaha Smuk.

Jovna Vars Smuk er reineier fra Nesseby. Når han nå stiller på andre plass på NSR-SfP sin liste i østre valgkrets, vil han inn i politikken for å kjempe for en bærekraftig rovdyrpolitikk som beskytter primærnæringene. Rovdyr som tar kalver og lam er et stort problem for både reindrifta og sauennæringen.

– Ørna er eksempel på et rovdyr som skaper enorme utfordringer. For oss langs kysten er det tydelig at ørnebestanden er kommet ut av kontroll, men vi sitter med en håpløs følelse av at vi ikke blir tatt på alvor når vi forteller om problemet, forteller Jovna Vars Smuk.

Han lar seg forundre av det han oppfatter som motvilje hos myndighetene til å anerkjenne at også havørn i likhet med kongeørn tar reinkalver. Blant annet er det mange som opplever at dokumentasjonen de sender inn på at ørna har tatt dyrene ikke blir tatt på alvor.

– Det føles forferdelig når noen ikke tror på at ørna er et problem for oss. Vi kan jo se med våre

egne øyne at ørna tar både reinkalv og lam, og det grufulle synet vi møter når ørna har lekt seg er ikke til å ta feil av, forteller den oppgitte reineieren.

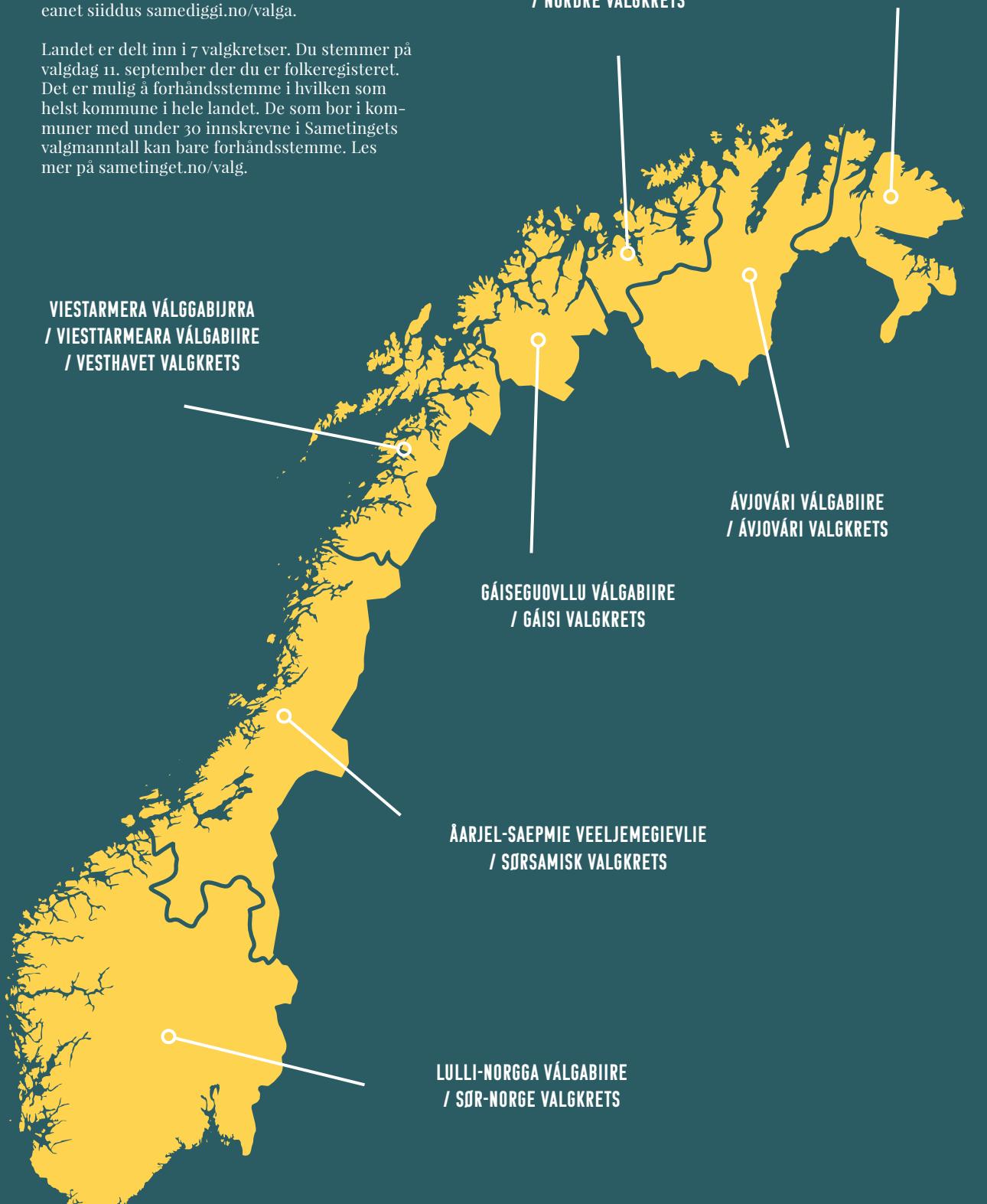
NSR mener rovdyr har sin plass i naturen i Sápmi, men at bestandene i større grad må forvaltes på en måte som er bærekraftig for beite-næringene og at lovverket må beskytte dem.

– I dagens lovverk har vi i praksis ikke lov å beskytte dyrene våre i det hele tatt. Vi må ta en full gjennomgang av retten til å felle rovdyr som utgjør en umiddelbar fare for beitedyr, for i dag står vi dessverre forsvarsløse i møte med rovdyrene, avslutter Smuk.

NÁ JIENASTAT / SLIK STEMMER DU

Riika lea juhkojuvvon 7 válgbairri. Don jienastat válgabearvvi čakčamánu 11. b. dan báikkis gos leat registrerejuvvon álbmotregistarii. Ovddalgihtii sáhttá jienastit buot suohkaniin miehtá riikka. Muho sii gudet áasset suohkaniin gos leat unnit go 30 olbmo čálihuuvvon Sámedikki jienastuslohkui fertejít ovddalgihtii jienastit. Loga eanet siiddus samediggi.no/valga.

Landet er delt inn i 7 valgkretser. Du stemmer på valgdag 11. september der du er folkeregisteret. Det er mulig å forhåndsstemme i hvilken som helst kommune i hele landet. De som bor i kommuner med under 30 innskrevne i Sametingets valgmannstall kan bare forhåndsstemme. Les mer på sametinget.no/valg.

NUORTAGUOULLU VÁLGABIIRE ØSTRE VALGKRETS

EVTTOHASAT / KANDIDATER

1. Márjá-Liissá Partapuoli
(1990) - Deatnu / Tana

Márjá-Liissá lea eret Máskejogaas Deanus ja bargá prošeaktainšenevran elfápmosuorggis. Son lea bajásaddan eanan-dalouin ja lea válldán duodje-oahpu Sámi Oahpahuusuovvdážis Johkamohkis.

/ Márjá-Liissá er fra Masjok i Tana og jobber som prosjekt-ingeniør i kraftbransjen. Hun er oppvokst i jordbrukskretsen og har også studert duodji ved Samernas Utbildningscentrum i Jokkmokk.

2. Jovna Vars Smuk (1983)
Unjárga / Nesseby

Jovna orru Várjjatvuonass ja lea boazodoalli. Sus leamaš luohttevašdoaimmat Norgga Boazosápmelaččaid Riikka-searvvis, Várjjat Boazosáme-searvvis ja orohatstivrras. Son lea maiddá leamaš veahkkedu-opmárin Sis-Finnmárku digegottis.

/ Jovna bor i Varangerbotn og er reindriftsutøver. Han har hatt verv i Norske Reindriftssamers Landsforbund, i Varanger reinsamelag og i distriktsstyret. Han har også vært meddommer i Indre Finnmark tingrett.

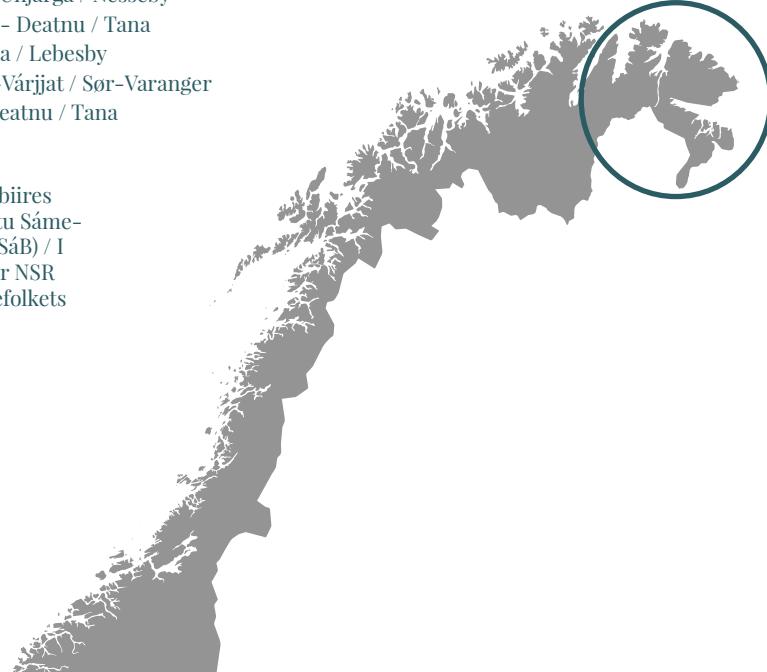
3. Christina Henriksen (1983)
Máttá-Várjjat / Sør-Varanger

Christina bargá oahpahead-djin ruovttus Girkonjárggas. Son lea ovdal bargan Barents čállingottis, Romssa Fylkasuohkanis ja Davvi-Norgga Europa-kantuvrras Brusselis. Son lea studeren kultur- ja servodatfága UiT Norgga árk-talaš universitehtas.

/ Christina arbeider som lærer hjemme i Kirkenes. Hun har tidligere arbeidet i Barentssekretariatet, Troms fylkeskommune og Nord-Norges europakontor i Brussel. Hun har studert kultur- og samfunnsfag ved UiT Norges arktiske universitet.

- 4. Beaska Niillas (1982)** - Deatnu / Tana
- 5. Magnhild Helen Stock (1975)** - Čáhčesuollu / Vadsø
- 6. Anja K. Pedersen Noste (1982)** - Unjárga / Nesseby
- 7. Áike Niillas Peder Selfors (1985)** - Deatnu / Tana
- 8. Leif Pedersen (1969)** - Davveysiida / Lebesby
- 9. Per Anders Store (1987)** - Máttá-Várjjat / Sør-Varanger
- 10. Ellinor Guttorm Utsi (1965)** - Deatnu / Tana

Nuortaguovllu válgabiires
lea NSR:s oktasašlistu Sáme-
álbmothellodagain (SáB) / I
østre valgkrets stiller NSR
fellesliste med Samefolkets
Parti (SfP)

ÁVJOVÁRI VÁLGABIIRE ÁVJOVÁRI VALGKRETS

EVTTOHASAT / KANDIDATER

1. Aili Keskitalo (1968)
Guovdageaidnu / Kautokeino

Aili lea Guovdageainnus eret ja bargá NSR parlamentáralaš jodiheaddjin. Son lea NSR presideantaevtohas sámedig-gevállgáide. Son lea ovdal bargan Sámi Allaskuvillas ja Guovdageainnu suohkanis, ja sus lea Master of Public Administration (MPA) Copenhagen Business School:

/ Aili er fra Kautokeino og jobber som parlamentarisk leder for NSR. Hun er presidentkandidat for NSR ved sametingsvalget. Hun har tidligere jobbet for Samisk høgskole og Kautokeino kommune, og har Master of Public Administration (MPA) fra Copenhagen Business School.

2. Mathis Nilsen Eira (1949)
Kárásjohka / Karasjok

Áilen Niga Máhtte lea Kárásjogaš eret ja lea bargan boazo-doalus ja boazodoaluin dan rájes go sáttii bargagoahtit. Sus leamas mán̄ga luohttevašdoaimma Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvis ja son leamas gielddapolitihkkárin Kárásjogas.

/ Mathis er fra Karasjok og har i hele sitt voksne liv arbeidet med og i reindriften. Han har hatt flere verv i Norske Reindriftsamers Landsforbund og har erfaring som kommune-politiker i Karasjok.

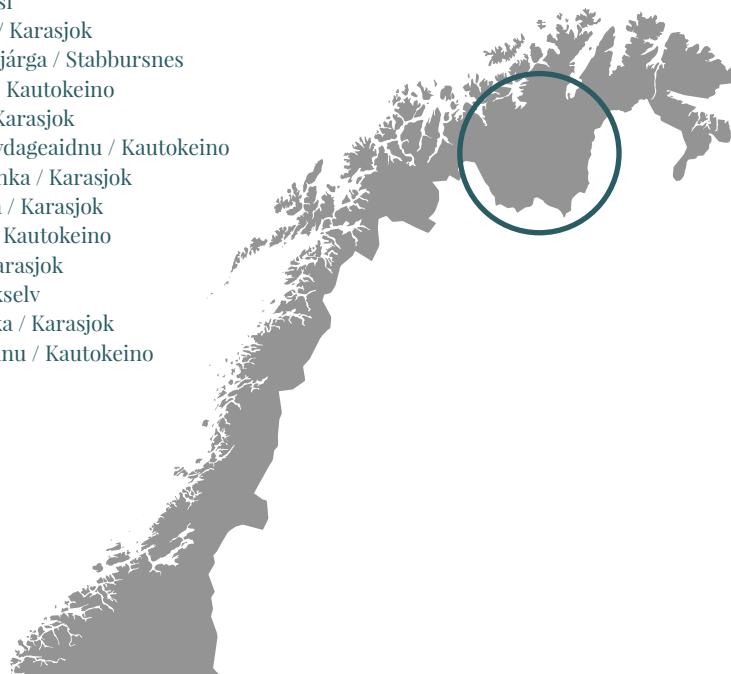

3. Sandra Andersen Eira (1986)
Ruošsanjárga / Russenes

Sandra bargá guolásteaddjin ja orru Ruošsanjárggas Porsánggus. Son lea ovdal leamas bargoveahkan fatnasiin Finnmarkkus, Romssa fylkkas ja Nordlánddas, silke fierbme- ja liidnaguoláteamis. Son bivdá dál iežas fatnasiin Oarje-Finnmarkkus.

/ Sandra arbeider som fisker og bor i Russenes i Porsanger. Hun har tidligere vært mannskap i Finnmark, Troms og Nordland, både innen garn og linefiske. Hun fisker nå i Vest-Finnmark med egen sjark.

4. Klemet Erland Hætta (1973) - Máze / Masi
5. Celine Boyne Lamo (1995) - Kárásjohka / Karasjok
6. Kjell Birkely Andersen (1958) - Rávttošnjárga / Stabburnes
7. Ol Johan Gaup (1986) - Guovdageaidnu / Kautokeino
8. Magnar Aslaksen (1964) - Kárásjohka / Karasjok
9. Maren Benedicte Storslett (1996) - Guovdageaidnu / Kautokeino
10. Laila Elisabeth Nystad (1995) - Kárásjohka / Karasjok
11. Nils Jovnna Grønmo (1994) - Kárásjohka / Karasjok
12. Ellen J. S. Eira (1955) - Guovdageaidnu / Kautokeino
13. Anders Nils Utsi (1967) - Kárásjohka / Karasjok
14. Ann-Britt Birkeli (1955) - Leavdnja / Lakselv
15. Saia Marilena Stueng (1993) - Kárásjohka / Karasjok
16. Ole Henrik Magga (1947) - Guovdageaidnu / Kautokeino

DAVVEGUOVLLU VÁLGABIIRE NORDRE VALGKRETS

EVTTOHASAT / KANDIDATER

1. Silje Karine Muotka (1975)
Álttá / Alta

Silje Karine orru Álttás ja bargá prošeaktajodiheaddjin UiT Norgga árktalaš universitetas, karrieara ja bargo-eallima guovddážis. Son leamaš NSR-jodiheaddjin, Sámediggeáirrasin 2009 rájes ja sámediggerádis gaskal 2013 ja 2016.

/ Silje Karine bor i Alta og arbeider som prosjektleder ved UiT Norges Arktiske Universitet, senter for karriere og arbeidsliv. Hun har tidligere vært NSR-leder, representant på Sametinget siden 2009 og sametingsråd mellom 2013 og 2016.

2. Nils Mikkelsen Utsi (1965)
Álttá / Alta

Nils lea sihke boazodoalli ja advokáhta. Sus lea advokáhtafitnodat mas lea sámerietki, boazodoalloriekti, erenoamášfágan, ja son leamaš orohat 22 Fiettar orohatjodiheaddjin.

/ Nils er både reindriftsutøver og advokat. Han har advokatvirksomhet med spesialfag samerett, herunder reindriftsrett, og har tidligere erfaring som leder for reinbeitedistrikt 22 Fiettar.

3. Gunn-Anita Jacobsen (1956)
Návuotna / Kvænangen

Gunn-Anita lea Návuonas eret ja lea oahppan psykiátralaš buohccidivssár, son bargá erenoamášbuohccidivssárin ásodagas gos doaimmasheht-tejuvpon olbmot orrot. Sus lea mánngabealat bargohárjá-neapmi, earret eará skuvllas, hoteallas jamátkealáhusas, ja sus leamaš oamit.

/ Gunn-Anita fra Kvænangen er utdannet psykiatrisk sykepleier og jobber som spesialsykepleier i en bolig for utviklingshemmede. Hun har allsidig erfaring blant annet fra skole, hotell og reiseliv og har drevet småbruk.

4. Inger Elin Kristina Utsi (1975) - Álttá / Alta
5. Miriam Akkouche (1995) - Álttá / Alta
6. Terje Ansgar Eriksen (1964) - Reaššegeahči / Sørkjosen
7. Marit Inga Sara Pettersen (1975) - Álttá / Alta
8. Johan J. H. Eira (1973) - Álttá / Alta
9. Hallgeir Johan Strifeldt (1958) - Álttá / Alta
10. Tore Bongo (1952) - Álttá / Alta
11. Brita Julianne Skum (1967) - Álttá / Alta
12. Annie Leonore Henriksen (1952) - Hámárfeastta / Hammerfest

GÁISEGUOVLLU VÁLGABIIRE GÁISI VALGKRETS

EVTTOHASAT / KANDIDATER

1. Henrik Olsen (1970)
Gáivuotna / Kåfjord

Henrik bargá beaivválaš jodíheaddjin Davvi álbmogiid guovddážis ruovttus Olmmái-vákkis Gáivuonas. Son lea ovdal bargan sámediggerádis surrgiin kultuvra, dearvaš-vuohta ja dásseárvu, ja son leamaš jodíheaddjin eamílb-motfestiválas Riddu Ridus.

/ Henrik jobber som daglig leder for Senter for nordlige folk hjemme i Manndalen i Kåfjord. Han har tidligere blant annet jobbet som sametingsråd for kultur, helse og likestilling og leder for urfolksfestivalen Riddu Riddu.

2. Sandra Márjá West (1990)
Romsa / Tromsø

Sandra Márjá lea Gáivuonas eret ja su orrunkáiki lea Romssas. Mannjá go gearggai studeremis duoji Sámi Oahphusguovddážis Johkamohkis, de studeregodii gollerávdin, ja dan son dahká dál. Son lea ovdal studeren Ruošša-studioid UiT Norgga árktaalaš universitehtas.

/ Sandra Márjá er fra Kåfjord og har bosted i Tromsø. Etter å ha studert duodji ved Samernas Utbildningscentrum i Jokkmokk, studerer hun nå til gullsmed. Tidligere har hun studert Russlandsstudier ved UiT Norges arktiske universitet.

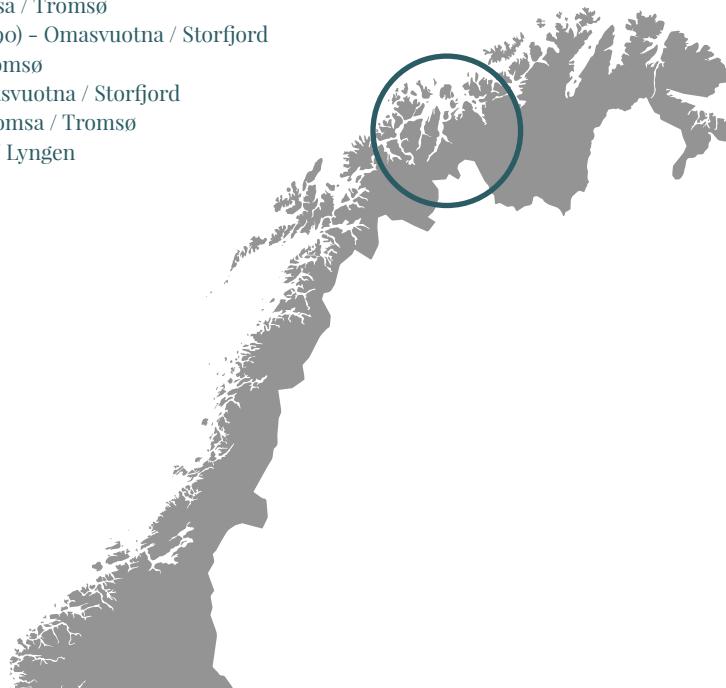

3. Niko Valkeapää (1968)
Romsa / Tromsø

Niko-Mihkal orru Romssas ja bargá artistan. Son lea Eano-dagás suoma bealde eret ja lea ovdal bargan oahpaeaddjin Guovdageainnus. Niko lea ožzon mánga bálkkašumi iežas musihkalaš barggu ovddas, earret eará Spellemannsprisen 2003:s rabas luohkás.

/ Niko-Mihkal bor i Tromsø og jobber som artist. Han er opprinnelig fra Enontekiö på finsk side og har tidligere arbeidet som lærer i Kautokeino. Niko har mottatt flere priser i sin musikk-karriere, blant annet Spellemannsprisen 2003 i åpen klasse.

4. Karen Anette Anti Oskal (1972) - Málátvuopmi / Málselv
5. Vidar Andersen (1978) - Romsa / Tromsø
6. Ane-Alis Vatne Johansen (1990) - Omasvuotna / Storfjord
7. Ánte Siri (1984) - Romsa / Tromsø
8. Viktor Bomstad (1992) - Omasvuotna / Storfjord
9. Marit Anne Hauan (1955) - Romsa / Tromsø
10. Rolf Johansen (1954) - Ivgu / Lyngen

VIESTARMERA VÁLGGABIJRRA VIESTTARMEARA VÁLGABIIRE VESTHAVET VALGKRETS

KÁNDIDAHTA / EVTTOHASAT / KANDIDATER

1. Mikkel Eskil Mikkelsen (1989)
Divtasvuodna / Tysfjord

Mikkel Eskil la virggáj biejadum kantorin sijdan Divtasvuonan. Sán la áhpadum girkkomusihkkár NTNU:as Roandemin ja sujna la musihkkadieda master Oslo universitehtas. Sán la aj julevsámegielav láhkåm Nuortta universitehtan.

/ Mikkel Eskil er ansatt som kantor hjemme i Tysfjord. Han er utdannet kirkemusiker fra NTNU i Trondheim og har master i musikkvitenskap fra Universitetet i Oslo. Han har også studert lulesamisk språk ved Nord Universitet.

2. Runar Myrnes Balto (1987)
Evenášši / Evenes

Runar orru Evenáššis ja bargá NSR:s. Son lea leamaš politikhalaš rágdeaddin Aili Keskitalo sámédiggeráddái, ja leamaš jodiheaddjin iešgudetge organisašuvnnain. Runar lea studeren servodatfágaláš ovdánahttinstudiaid Oslo Universitehtas.

/ Runar bor i Evenes og jobber i NSR. Han har tidligere vært politisk rådgiver for Aili Keskitalo sitt sametingsråd, og har ledererfaring fra flere organisasjoner. Runar har studert samfunnsfaglige utviklingsstudier ved Universitetet i Oslo.

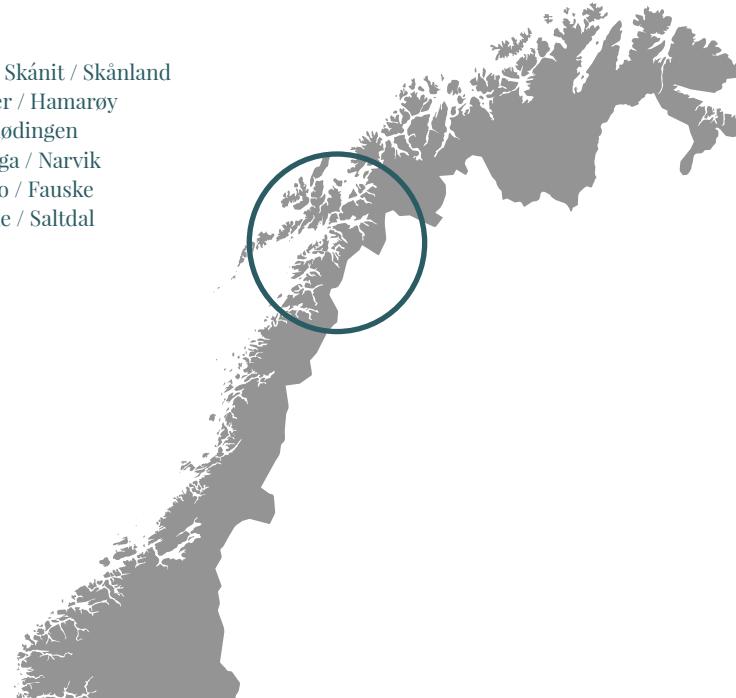

3. Ann Karin Kvernmo (1971)
Rivttak / Gratangen

Ann Karin lea Rivttagis eret ja son lea guhká bargan hotealla ja restaurántaealáhusas. Son lea maiddá ovdal bargan eanandoaluin. Son jodihišgoahtá dál Foldvik brugga Rivttagis.

/ Ann Karin er fra Gratangen og har lang arbeidserfaring fra hotell- og restaurantbransjen. Hun har også drevet gårdsbruk tidligere. Hun går nå i gang med å drive rorbu i Foldvik i Gratangen.

- 4. Anne Henriette Hætta Reinås (1993)** - Skánit / Skánland
- 5. Vendla Katrin Nielsen (1970)** - Hábmer / Hamarøy
- 6. Johan Arne Hansen (1987)** - Lodek / Lødingen
- 7. Håvard Nuhntte Sara (1985)** - Áhkanjárga / Narvik
- 8. Sara Elisabeth Pavall (1980)** - Fuoskko / Fauske
- 9. Elin Kristina Oskal (1996)** - Sálatvágge / Saltdal
- 10. Laila Inga (1961)** - Suorta / Sortland

ÅARJEL-SAEPMIE VEELJEMEGIEVLIE SØRSAMISK VALGKRETS

EVTTOHASAT / KANDIDATER

1. Nora Marie Bransjell (1955)
Meråker

Nora Marie Mearoehkisnie árroeminie jih lea lohke-htæjjine ööhpehtamme gaa-jhkine njieptjine aarhskuvlen raejeste jilleskuvlen raajan jih lea akte årjelsaemien gileverhtie. Nora ektiedimmiem båatsose åtna.

/ Nora Marie bor på Meråker og har som lærer undervist på alle nivåer fra førskole til høyskole og er en sørsamisk språkressurs. Nora er tilknyttet reindrifta.

2. Björn Thomas Åhrén (1966)
Namdalseid

Tåamma lea byjjenamme sveerjen bielesne men Namdalseidesne árroeminie gusnie lea teknikkeles raeriestejja tjeltesne. Dan lea aarebi dåå-rehimmie døvne båstoste jih dotkemistie.

/ Thomas er oppvokst på svensk side, men er bosatt på Namdalseid hvor han jobber som teknisk rådgiver i kommunen. Han har tidligere både erfaring fra reindrift og forskning.

3. Lars Peder Dunfjeld (1987)
Snåase / Snåsa

Laara lohkehtæjjine barka hiejmevoenesne Snåase. Dan lea maaстeregraade svichtjemedaejriemisnie NTNU:ste Tråantesne.

/ Lars Peder jobber som lærer hjemme på Snåsa. Han har en mastergrad i bevegelsesvitenskap ved NTNU i Trondheim.

- 4. Maja Kristine Jåma (1993)** - Verran
- 5. Leammuid Biret Rávdná (1967)** - Måahvie / Mo i Rana
- 6. Thomas Ole Andersen (1979)** - Plassje / Røros
- 7. Arne Neras Joma (1971)** - Snåase / Snåsa
- 8. Irja Mette Kappfjell (1973)** - Rana
- 9. Ole Henrik Kappfjell (1967)** - Trofors

ULLI-NORGGA VÁLGABIIRE SØR-NORGE VALGKRETS

EVTTOHASAT / KANDIDATER

1. Tor Gunnar Nystad (1967)
Oslo

Tor Gunnar lea rievtti mielde Kárášjogas eret, muhto orru Oslos ja bargá terapeutan gárrremirkodikšoottadagás Oslo Universitehta buohciviesus. Sus lea maiddá fágaduogáš servodatdiedalaš oahpus UiT Norgga árktaš universitehtas.

/ Tor Gunnar er opprinnelig fra Karasjok, men bor i Oslo og jobber som terapeut ved en rusbehandlingsenhett ved Oslo Universitetssykehus. Han har også samfunnsvitenskapelige studier fra UiT Norges arktiske universitet.

2. Aili Guttorm (1991)
Moss

Aili lea studeren industriála hábmema (inšenevra) ja lea geigen bachelorcállosa mašiidnaišenevrafágas. Son bargá maiddá allaskuvlagirjerájdosis ja dárun. Aili orru Mossas, ja su váhnenguottis leaba Deanus ja Kárášjogas eret.

/ Aili har studert industriell design (ingeniør) og har levert bachelor i maskiningeniør. Hun arbeider også på høgskolebibliotek og som servitør. Aili bor i Moss, og har foreldre fra Tana og Karasjok.

3. Piera Heaika Muotka (1992)
Oslo

Piera Heaika orru Oslos gos studere grafikhalaš hábmema Westerdals Oslo ACT:s. Son bargá maiddá nuoraidčállin NSR:s. Son lea bajássaddan Unjárggas Finnmarkkus ja Skániin Romssa fylkkas.

/ Piera Heaika bor i Oslo hvor han studerer grafisk design på Westerdals Oslo ACT. Han jobber også som ungdomssekreter i NSR. Han er oppvokst i Nesby i Finnmark og i Skåland i Troms.

4. Mona Tornensis Hornæs (1972) - Bergen
5. Jon Isak Lyngman Gælok (1987) - Bergen
6. Laila Coldevin (1967) - Sørum
7. Leif Arnold Halonen (1944) - Sandnes
8. Aili Kalvemo (1981) - Oslo
9. Gisle Stenersen (1967) - Asker
10. Irene Kvítjell (1962) - Lillehammer
11. Lars-Jonas Kvikstad Westerfjell (1985) - Eidsvoll
12. Kirsti Guvsám (1979) - Kristiansund

LUOHTTE- VAŠVUOHTA AILII

– Jo, lean bállen veahá goarrut dál gaskkohagaid, muitala Aili Keskitalo. Nu go máŋga eará sámi váhnema de sus lea aktiivvalaš bargoeallin seamás go seailluha sámegiela ja sámi kultuvrra ruovttus.

Goarrut árgabeaigávttiid lea juoga man bures liikon ja geahčalan goarrut nu dávjá gó sahtán, ja guoibmámus man diedán lea iežan nieiddaiguin goarrut, muitala son. Aili Keskitalo ráhkkaná válgagízzui, ja lea gearggus álggahit fas odda áigodaga Sámedikkis NSR presideantaevttohassan. Son dovdá sámepolitihka bures, ja sámepolitihkalaš jodiheddjiid gaskkas 2017:s lea son dat géas lea guhkimus hárjáneapmi.

Dan rájes go son lei sámediggepresideantan vuosttaš háve 2005:s lea son leamaš mielde sihke buoret ja losit beivviid politihkas. Muhto vaikke muhtomin bosoda garrisat Sámedikkis, de lea bargát Sámi boahtteáiggi ovddas nu dehálaš ja addá Ailii nu ollu ahete son johtilit vajáldahttá dan mii lea funet mannan.

– Sámepolitihkalaš doaibma lávke álelassii guokte lávki ovddas ja ovttá manjos. Muhto mii fertet muitit ahete Sámediggi vuogádahkan lea áibbas áidnalunddot máilmmiss, ja eanaš áiggi mii gállit bálgá váccedettiin. Muhtomin mii vásihat ahete ovdanat bures, muhto muhtomin mii vásihat ahete manná ruovttluotta, nu mo dál. Ovdamunni lea ahete olmmoš álo oaippá, muitala Keskitalo.

Stuorra luohttamuš

NSR: lea stuorrá luohttamuš Ailii ja su gelbbolašvuhti stivret Sámedikki. NSR-jodiheaddjís Beaska Niillasie leat beare máidnunsánit presideantaevttohosa birra.

– Aili astá guldalit ja son čieknuða áššiide ádden dihte makkár hástalusaid olbmot vásihat miehtá Sámi. Son máhtá leat sihke diplomáhtalaš gó dat dárbbašuvvo ja čielggas ja soahpameahttun gó dasa lea dárbu. Mun in dieđe ovttage eará guhre buoret heive leat presideantan go son, dadjá Beaska Niillas.

Maiddá Runar Myrnes Balto, NSR Viestarmeara válgbuire nubbievttahas ja okta sis gii lea beassan bargat lávgá Aili Keskitaloin politihkalaš rádddeaddin, rápmo su. Son muitala politihkkára birra guhre dovdá politihkalaš áššiid máddagis gierragii ja guhre olaha oaiviliidisguin gó deaivvada eiseváddiguin ja eará aktevrraiguin.

– Ovttá dáfus lea Aili politihkár gii heive allaáiggálaš dilálašvuodaide. Ovdamearkka dihte go sárdnidii buot

máilmimi camiálbmogiid ovddas ON Máilmikkonferánssas ja dalle go son áidna politihkalaš jodiheaddjin riikkas deaivvadii Dalai Lamain gó son galledii Norgga. Muhto dat mii čielgasepmosít báhcá muitui Ailiin lea ahete son deaivvada olbmuiguin rabasuodain ja sávaldagain áddet sin hástalusaid, dadjá Balto.

Gearggus bargat

Go jerrojuvvo mii su movttiidahtá joatkit sámepolitihkain, de lea Keskitalos čielga vástádus.

– Sámi álbmoga eallinfámus lea áibbas erenoamán energiija. Mii geavahat ollu áiggi čuvget vuogátmehattunvuoda ja hástalusaid, muhto mii dahkat dan dan ráhkisuoda dihte mii álbmogis lea sámevuhti, ja lea measta veadjemeahttun ahete ii movttiidahtto viidásat rahčat.

Go lea sáhka das mii Sámedikkis vuordá boahttevaš áigodaga, de ferte Keskitalo veahá jurdilit. – Mun sávan Sámedikkis šaddá áigodat goas nagodat doalahit sámepolitihkalaš áššiid guovddážis. Mii fertet nagodit čoahkkanit oktasaš veahkan eiseváddiid vuostá, go lea vuosttažettiin stádalaš politihkka mii lea min váttisvuhta, eaiđe siskkál-das vuostálasvuodat bellodagaid gaskkas main leat seamma oaivilat Sámedikkis, loahpaha NSR presideantaevttohas.

Na de leaš oaidnit galle gávtti Aili gearggá goarrut boahtte njeallje jagi. Dan mearridat don gó jienastat čakčat Sámediggeválggain.

– Jo, jeg har fått litt tid til å sy litt nå mellom slagene, forteller Aili Keskitalo. Som mange samiske foreldre kombinerer hun et aktivt yrkesliv med å holde samisk språk og kultur gående på hjemmebane.

Å sy hverdagsofoter er noe jeg trives med og prøver å få til så ofte det går, og noe av det koseligste jeg vet er å sy med mine døtre, forteller hun. Aili Keskitalo forbereder seg til valgkampen, og er klar til å ta fatt på nok en periode på Sametinget som presidentkandidat for NSR. Hun kjenner samepolitikken godt, og av samepolitiske ledere i 2017 er hun den med mest erfaring.

Siden hun for første gang var sametingspresident i 2005 har hun vært med på både opp- og nedturer i politikken. Selv om det kan storme litt på Sametinget, er arbeidet for Sápmis fremtid så viktig og meningsfylt for Aili at nedturene glemmes fort.

– Det samepolitiske arbeidet går stadig to steg frem og ett tilbake. Man må huske på at Sametinget som system er helt unikt på verdensbasis og at vi stort sett trårker stien mens vi går. Av og til opplever vi at utviklingen er god, mens vi av og til opplever at det går tilbake, slik som nå. Fordelen er at man lærer hele veien, forteller Keskitalo.

Stor tillit

I NSR har man stor tillit til Aili og hennes evne til å styre Sametinget. NSR-leder Beaska Niillas har kun godord å komme med om presidentkandidaten:

– Aili lytter og setter seg inn i utfordringene folket møter over hele Sápmi. Hun har også evnen til å være både diplomatisk når det trengs og tydelig og kompromissløs der det behøves. Jeg vet ikke om noen som passer bedre til å være president, sier Beaska Niillas.

Lovord kommer også fra Runar Myrnes Balto, andre-kandidat for NSR i Vesthavet valgkrets og en av de som har fått arbeide tett med Aili Keskitalo som politisk

rådgiver. Han forteller om en politiker som har stålkontroll på de politiske sakene og som får frem budskapet i møte med myndigheter og andre aktører.

– På den ene siden er Aili en politiker for de store anledninger. For eksempel så vi det da hun talte på vegne av alle verdens urfolk på Verdenskonferansen i FN og da hun som eneste politiske leder i landet møtte Dalai Lama på hans Norges-besøk. Men mest imponert er jeg over hvordan hun møter folk flest med åpenhet og et ønske om å forstå deres utfordringer, sier Balto.

Klar for innsats

Når hun blir spurta om hva som inspirerer henne til å fortsette med samepolitikken, har Keskitalo et tydelig svar:

– Livskraften i det samiske folket har en helt spesiell energi. Vi bruker mye tid på å belyse urettferdighet og utfordringer, men kjærligheten folket har til det samiske gjør det umulig å ikke la seg inspirere til videre kamp.

På tale om hva som venter på Sametinget i den neste perioden, så er Keskitalo litt mer betenkta. – Jeg håper at Sametinget får en periode der vi makter å holde fokus på de samepolitiske sakene. Vi må klare å samle oss om en felles front mot myndighetene, for det er først og fremst statlig politikk som er problemet for oss og ikke indre motsetninger mellom partier som ønsker mye av det samme på Sametinget, avslutter NSRs president-kandidat.

Så spørst det hvor mange kofter Aili rekker å sy selv de neste fire årene. Det er det du som bestemmer ved å stemme i høstens sametingsvalg.

GÁVTTIID ÁLBMOGII

– Mu gávttit leat dat čábbámus biktasat mat mus leat, muitala Ann Karin Kvernmo. – Midjiide geat leat massán giellamet lea gákti deháleamos vuohki čájehit sámi identitehta.

Hui mángga guovllus čatnasií gáktái heahpat ja negatiivvalašvuohta dáruiduhtima dihle, ja olbmot oalát heite daid geavahemis. Kvernmo, guhte lea goalmmáttevttohas NSR ovddas Viesttarmeara válgbiiress, ja Rivttagis eret, muitala mo leamaš sin guovllus.

– Lulli-Romssas leat mii bargan vuogádatlaččat majimuš logijagiid váldit ruovttluotta gákteárbevieru, ja sáhttit várra easkka dál dadjat ahte duodaid lea caláskan. Mángasat gárvodit gávttiim, ja dat čájeha ahte mii lihkostuvvat.

Bivnnut kurssat Oslos

NSR lea kulturorganisašuvdna mii lea veahkehan sámi álbgmoga váldit ruovttluotta gávtti sullii bealle jahkečuodi jo. Duos dás ain lágidit sámesearvvit, geat leat NSR geadgejuolin, kurssaid gos olbmot besset oahppat goarrut gávtti dahje eará gáktái gullevaš činjaid.

Tor Gunnar Nystad lea NSR njunuševttohas Lulli-Norgga válgbiiress, muhno báikkálaččat lea son Oslo sámiidsearvvi jodiheaddjin. Son muitala ahte olusiin lea beroštupmi go NSR-searvi lágida gákteturssaid Sámi viesus Oslos.

– Mii leat lágidan gákteturssaid mánggaid logijagiid, ja orru measta dego ahte kursadárbu ii nogá goassigé. Ahte eambbosat váldet ruovttluotta fiinna gákteárbevieru čájeha earret eará ahte kulturoaibma man NSR dakhá duodai ábuha, muitala Nystad, guhte maid lea rámis go Oslo lea nagodan ásahit Sámi viesu.

– Deaivvadanbáikkit leat nu dehálaččat sámi kultuvrii. Sámi viesus leat mis lanjat gos sáhttit doallat kurssaid, muhno seamma dehálaš, mis leat lanjat gos sáhttit deaivvadit ja geavahit gávttiid ovttas eará sápmelaččaiguin, dadjá Nystad.

Doarvái sápmelaš

Mearrasápmelazzii Sandra Márjá Westii, guhte orru Roms-sas, lea gávtti mearkkašupmi sámi identitehti dehálaš. Sandra, guhte lea sámediggeáirras ja 2.-evtohassan Gáisi válgbiiress, lea vázzán Sámi oahpahusguovddážis Johkamohkis, ja lea okta mángga čeahpes ja profesunealla duojáriin Sámis.

– Gákti lea áibba áidnalunddot, ja geavahit dan, lea álkimus vuohki olbmuide čalmmustahtti sámi identitehta ja kultuvra. Lea maiddá čábbámus bivttas mii gávdnoš, jus mus gal jearat, muitala West guhte oaivvilda ahte lea dehálaš veahkehit vai eambbosat háhket alcceseaset gávtti.

Son oaivvilda maiddá ahte olbmot eai galgga jurddašallat ahte leat gó sii “doarvái sápmelaš” coggat gávtti. – Jus du bearrašis lea sámi duogáš, de leat doarvái sápmelaš cogat gávtti. Ajkke ii galgga dovdat ahte lea makkárge giellagáibá-dus geavahit gávtti, go mii oamastat dan ovttas álbgmogin ja lea min deháleamos identiteahttamearka, deattuha oahppan duojár.

GÁKTI TIL FOLKET

– Koftene mine er de fineste plaggene jeg eier, forteller Ann Karin Kvernmo. – For oss som har tapt språket er kofta den viktigste måten å vise samisk identitet på.

I veldig mange områder ble den samiske kofta, gákti-en, så belastet med skam og negativitet gjennom fornorskningen at den forsvant helt fra folks garderober. Kvernmo, som er tredjekandidat for NSR i Vesthavet valgkrets, og kommer fra Gratangen, forteller hvordan det har vært i hennes område.

– I Sør-Troms har vi arbeidet systematisk de siste tiårene med å ta tilbake koftetradisjonen, og det er vel først nå vi kan si at det virkelig blomstrer. Veldig mange kler seg i kofta, og det viser at vi lykkes.

Populære kurs i Oslo

NSR er en kulturorganisasjon som har hjulpet det samiske folket å ta tilbake kofta i et halvt århundre. Jevnt og trutt arrangerer sameforeningene, som utgjør grasrota i NSR, kurs der folk kan lære seg å sy kofta eller annet koftekunst.

Tor Gunnar Nystad er toppkandidat for NSR i Sør-Norge valgkrets, men lokalt er han leder i Oslo sameforening. Han forteller om stor interesse når NSR-foreninga arrangerer koftekurs på samisk hus i Oslo.

– Vi har arrangert koftekurs i mange tiår, og det virker nesten som det er et umettelig behov for sånne kurs. At flere tar tilbake den flotte samiske koftetradisjonen viser blant annet at det kulturarbeidet som gjøres i NSR virkelig nytter, forteller Nystad som også er stolt over at de i Oslo har klart å bygge opp Samisk hus.

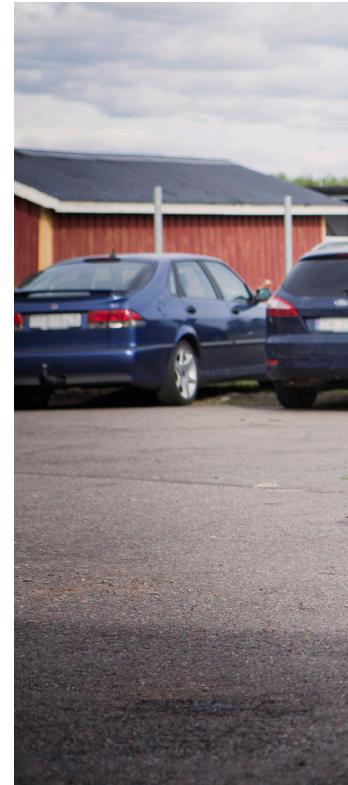
– Møteplasser er så viktig for den samiske kulturen. På Samisk hus har vi lokaler å holde kurs i, men ikke minst lokaler for å kunne møtes og faktisk ta i bruk koftene sammen med andre samer, sier Nystad.

Samisk nok

Sjøsamen Sandra Márjá West bosatt i Tromsø er opptatt av koftas viktighet for samisk identitet. Sandra, som er sametingsrepresentant og 2.-kandidat i Gáisi, har gått på Samernas Utbildningscentrum i Jokkmokk, og er en av Sápmis mange flinke og profesjonelle håndverkere.

– Gáktien er helt unik, og det å bruke den er den enkleste måten for folk flest å synliggjøre samisk identitet og kultur. De er jo også de vakreste klesplaggene som finnes, spør du meg, sier West, som synes det er viktig å bidra til at flere skaffer seg gákti.

Hun mener også at folk ikke skal lure på om de er ”samisk nok” til å gå med gáktien. – Har du samisk familiebakgrunn så er du nok samisk til å gå med kofta. Man skal i alle fall ikke føle at det er noe språkkrav for å gå med gáktien, for den er vår felles eiendom som folk og vår viktigste identitetsmarkør, slår den utdannede duojären fast.

– Tjaktjaj gáhtjop bihtámsámeigiela kurssaj. Vuona bielen la bihtámsámeigiella dagu “vajálduhtedum” giella, valla bihtámsáme galggi val diehtet ep la galla sijáit vajálduhttám, javllá Mikkel Eskil Mikkelsen guhti NSR-siebrev Sálto Sámesiebrev jádet ja la NSR:a bajemus ájras Vestarmera válggabijran.

Mikkel Eskil (28) boahtá Ájluovtas Divtasvuonan ja sán la dat vuostasj buervas mánájs gudi bajássjaddin julevsámegielajn vuostasgiellan mánájgárden ja skávlân. Äjgádij tjadá la vásedam man lássát mähttá liehket giela ávdás rahtjat, ja vuojiná ælla ávvâ aktak ietjá ássje sebrudagán ma saemmi ållo dábdojt ja berustimev báktâ dagu sámeigiela.

– Juohkkahattjan la juokkirak aktijuhta väjmo gielajn, väjku dal mijájs li dav válldám jali rahtjap dav bessat ságastit. Duodden jáhkáv sierraláhkáj hädjänip gá árvvedip man alvos gielladille la, ja gá járráp ietjama aktisaj giellarahtjas-timen. Dát guoská gájka gielajda, valla sierraláhkáj unnepe gielajda. Dássta muv berustibme boahtá, javllá Mikkelsen guhti I Vestarmera válggabijra 1.-kandidáhutta.

Giellaådåstus

Vallak Aili Keskitalo presidænntan álgij jagen 2013 guorrasij ráddidusájn almulasj giellanammadusáv jáhtuj biedjat. Tjuovvovasj ráddidusájggudagá galggap jáhtuj biedjat moaddásijt dajs dájmajs majt nammadus buvtij tjielggidusán Vájmo giella.

Nora Marie Bransfjell (62) la iellemajgev oarjjelsámegielajn barggam, ja áhpadidden sán sámeigiela áhpadime hässtlusájt dábdddå. Dálla la vuostasj sajen NSR:a listan oarjjelsámeguolvon ja akta sivájs la sán sihtá oarjjelsámegielajn nannit.

– Giellanammadus la vuosedam moadda hásstalusá ma hæhttui avta bále tjoavdeduvvat. Ássje la gáktu dilev láhtjet jus sihtá ielle sáme gielajt, ja de la sáhka ávdásvásstádusá organiseraima hárraj gitta makkir riektá dujna ja mujna galggi. Dát la nav alvos barggo váj mij NSR:an miejnnip dárbahip almma nasjonála giellaådåstusáv, javllá Bransfjell.

Gájkajda guoská

Nora Mariej la árggabievve dat mij merkaj juojddáv jus giella galggá bierggit sihke vuorrasij ja nuoraj gaskan.

– Jus állu riektá de la nav álkke jut máná galggi bessat gúllat sámeigielav ja sámástit sjidan, skávlân ja gá iehtjádijt fejviji bájkálasj sebrudagán. Mij politihkkára ep máhte sjiddagielav mierredit, valla máhttep gáhttit jut máná oadtju saijjt sáme mánájgárdijin, ja máhttep barggat váj máná oadtju saijjt sáme mánájgárdijin, ja váj skávlâjñ oahppofálaldahka bárrán, javllá Nora Marie.

– Luodjomláhkáj hættup álu rahtjat daj fálaldagáj ávdás masi miján ja mijá mánájn la riektá. Dán ja ietjá siváj diehtilip mij NSR:an guhkijt barggam sáme giellaoahrtse ávdás, mav giellanammadus aj dálla la doarjjum, javllá Bransfjell.

Giellabarggo la prosjekta mij manná moadda buolva ávdásguovluj, ja sihke nuora ja vuoras ulmutja hæhttuij berustahittját. Mikkel Eskil ja Nora Marie mielas la ájnas buorre gielalasj aktijuodajn állessjattugij ja vuorrasij jus mánájn galggá viesso giella.

– Divtasvuonan li miján buorre vásádusá giellatjehppe-virgij ja prosjektas Rádnastallam mánájgárdijin ja vuodoskávlâ oahppij, gánnâ lasse giellaressursa ja ienep állessjattuga lággniji álles gielladilev. Dát bádj sadjásis NSR:a ájgen Sámedikken, ja dákkir prosjektajsi sihtap ienebut boahtte ájggudagá. Goarssá lav gá NSR Sálto sámesiebre baktu li jádedam Rádnastallam prosjektav, mij la sámeigielak famil-jajda giellaarena. Dájna ájggop joarkket, javllá Mikkel Eskil Mikkelsen.

– Ihkap dárojduhttem mijá álmmugav tjuoldij, valla állu visses lav aktan galggap ietjama gielajt bisodit. Nav álov vájmo gielav iehttsep, láhpat Mikkelsen.

Hjerte-språket

– Til høsten kjører vi i gang et pitesamisk språkkurs. Pitesamisk er blitt sett på som et ”glemt” språk på norsk side, men pitesamene skal vite at vi ikke har glemt dem, sier Mikkel Eskil Mikkelsen som er leder for NSR-foreninga Sálto Sámesiebrre og toppkandidat for NSR i Vesthavet valgkrets.

VÁJMO GIELLA

Mikkel Eskil (28) kommer fra Drag i Tysfjord og hører til den første generasjoner barn som vokste opp med lulesamisk som førstespråk i barnehage og skole. Han har gjennom sine foreldre erfart hvor hard kampen for språket kan være, og han ser at ingen temaer i det samiske samfunnet får frem følelser og engasjement på samme måte som samiske språk.

– Alle har et forhold til hjertespråket, enten vi er fratatt det eller kjemper for å få bruke det. Jeg tror det i tillegg blir ekstra sårt når vi føler på hvor kritisk språksituasjonen er, og når vår felles språkkamp møter hindre. Det gjelder egentlig alle språkene, men spesielt de mindre. Det er ut i fra et slikt perspektiv mitt engasjement kommer, sier Mikkelsen, som er 1.-kandidat i Vesthavet valgkrets.

Språkreform

Noe av det første Aili Keskitalo gjorde som president i 2013 var å komme til enighet med regjeringen om nedsettingen av et offentlig språkutvalg. Neste sametingsperiode vil handle om å sette i verk flere av de forslagene som utvalget kom med i utredningen Váajmoegiele/Hjertespråket.

Nora Marie Bransfjell (62) har et helt yrkesliv bak seg med sørsamisk språkarbeid, og som lærer kjenner hun til utfordringene i samiskoppleringen. Når hun nå har inntatt første plassen på NSRs liste i sørsameområdet, så er det blant annet fordi hun ønsker å arbeide for sterkere fokus på sørsamisk.

– Språkutvalget har pekt på mange utfordringer som må løses parallelt. Det handler om å legge til rette for levende samiske språk, og da er det snakk om alt fra organisering av ansvar, til hvilke rettigheter jeg og du skal ha. Det er en så stor oppgave at vi i NSR mener det trengs en skikkelig nasjonal språkreform, sier Bransfjell.

Handler om alle

For Nora Marie er det de nære tingene som betyr noe for at språket skal overleve både for eldre og yngre.

– Det er egentlig så enkelt som at barn må få høre og bruke samisk hjemme, i barnehagen, på skolen og i møte med andre i lokalsamfunnet. Vi politikere kan ikke vedta hjemmespråk, men vi kan sørge for at barna får plass i samiske barnehager, og vi kan arbeide for bedre opplæringstilbud i skolene, sier Nora Marie.

– Dessverre må vi ofte kjempe for tilbudene vi og våre barn har rett til og krav på. Blant annet derfor har vi i NSR lenge gått inn for et samisk språkombud, noe som vi også har fått støtte på fra språkutvalget, forteller Bransfjell.

Språkarbeidet er et stort prosjekt som går over mange generasjoner, der både unge og eldre må kunne bli interessert i og engasjereres. Mikkel Eskil og Nora Marie mener begge at det er viktig med god språklig kontakt med voksne og eldre for at barna skal få et levende språk.

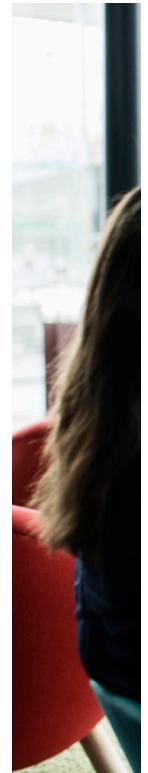
– I Tysfjord har vi god erfaring med giellatjiehppe-stillinger og prosjektet Rádnastallam i barnehagene og blant elever i grunnskolen, der ekstra språkressurser og høyere voksenitetthet løfter hele språksituasjonen. Dette kom på plass under NSR på Sametinget, og slike prosjekt vil vi ha flere av i neste periode. Jeg er stolt over at NSR gjennom Sálto sámesiebrre har drevet prosjektet Rádnastallam, som er en språkarena for samiskspråklige familier. Det vil vi fortsette med videre også, sier Mikkel Eskil Mikkelsen.

– Fornorskningen bidro kanskje til en splittelse i folket vårt, men jeg er helt sikker på at vi sammen kommer til å sørge for at språkene overlever. Så stor er kjærligheten til hjertespråket, avslutter Mikkelsen.

DUOHTAVUOHTA JA SÅBADIBME

Sannhet og forsoning

Ienemus sámijen li subtsasa gáktu assimilerimpolitikhka la sijá iellemijda vájkudam. Dájt subtsasijt galggap gullat gå vijmak duohtavuohta- ja såbadimkommisjávnåv oadtid. Dárojduhttema vájkudusá juohkka sajen gávnnuji, ja vájku sierraláhkáj tjielggasit vuojnnuji dáppe gánnå giella la gáhtum, de álles álmmuk assimilerimpolitihka noade vuolen gierdin.

Henrik Olsen la Gájyuonas Nuortta-Råmsás. Ietjas vásádusáj diehti, mättij jagij rahtjamij sámegiela ja kultuvra ávdás sijddasuohkanin, diehtá Henrik Olsen sámevuodav la vejulasj ruopptot váldet, valla dat gájbbet máhtov ja buorre-mielakvuodav.

– Edna la báhtsám subtsadahtá gáktu dárojduhttem lij ja ájn vájkut sihke mijájt ja kvenajt. Jus galggap álles Sámev läggjít, de hæhttú ienepláhkosebrudahka dádjadit ja dähkkidit assimilerimpolitikhka duodaj gávnnuj. De hæhttup guoradallat mij ajtu dáhpáduváj daj badjelasj 100 jage stáhta assimilerim vibáj, ja gáktu vil uddnik ádá hámij viessu. Dánna la ham sáhka mijá aktisasj histávrå birra, javllá Henrik Olsen.

Olsen, guhti iesj la akta sijájs gut la gielav massám dárojduhttema diehti, oattjoj ávdásvásstádusáv dárojduhttemássijj ávdás sámediggeráden 2016:n ja jáhtuj biejaj dav mij dálla sjattaj märrädussan Stuorradikken jut duohtavuohtakommisjávnå oadtid. Gá dálla ádásit válgajda ájggú Gáisi válgbabijran de la kommiserjávnå bargo tjuovvolibme akta sivájs.

– Dállo álgon la ájnas jut kommiserjávnå mandáhutta sjaddá nuoges vijdes, ja jut Sámedigge bæssá tjielggasit bargov vájkudit. Hæhttup bærrájgæhttjat váj álles sáme sebrudahka gullu. Merrasámi subtsasij rájes dajs mätijis unneb bákjis Sámev mehtáj, gitta subtsasijda lulesámijs gudi hækkat gálma stáhtarajájs æráduvin, galggi subtsastuvvat.

Jus navti galggá sjaddat de hæhttú Sámedigge álgo rájes juo szebrat, javllá Henrik Olsen kommiserjávnå bargo vijddudagá gáktuj.

Ájnas sáme nuorajda

Aj NSR:a nuorajnammadus (NSR-N) li berustahtjám duohtavuohta- ja såbadimkommisjávnå ásadimes. Ánna-Katri Helanderij NSR-N:an la ájnas 2017 árkkabiejjverasismav dádjadit dárojduhttema vájkudussan. NSR-N javllin njuolga dárojduhttem vil uddnik gávnu gá ietjasa vuojnov ávdedin guláskuddamin Stuorradikken.

– Sávvap kommiserjávnå galggá nuorra sámijda viehkken buorijen mielajn boahtteájige sisi lávkit. Valla de hæhttú kommiserjávnå sjaddat prosessan masi álles stuorse-brudahka szebrá. Manjela hæhttú máhtto mij kommiserjávnå bargo baktu ávddán boahtá oadtid ieneb sajev oahppop-lánajn ja skávlán ábbalattjat, javllá Helander.

– Mijá duogen la jut udnásj nuora ja boahtte buolva mijá histávrå birra oahppi. Mij gudi lip nuora dárbahip ietjama histávråv dábdddát, váj bessap liehket jaska ietjama identitehtan. Duodden galggi iehtjáda ienebev oahppat mijá birra kommiserjávnå bargo diehti. Mijá aktisasj histávrå galggá bihkusij boahtet. Gá dasi állip de galgalittajma aktan vátsatjít ávddáljguovlluj, láhpat nuorajpolitihkkár.

De fleste samer har historier om hvordan assimileringspolitikken har påvirket deres liv. Disse historiene er det som skal høres når vi endelig får en sannhets- og forsoningskommisjon. Konsekvensene av fornorskningen finnes over alt, og selv om de er spesielt tydelige i områder der språket er borte, så var assimileringspolitikken noe hele folket gjennomgikk.

Henrik Olsen er fra Kåfjord i Nord-Troms. Fra egen erfaring, etter årevis med arbeid for samisk språk og kultur i hjemkommunen, vet Henrik Olsen at det er mulig å ta tilbake det samiske, men at det krever kunnskap og velvilje.

– Det er mye som ikke er fortalt om hvordan fornorskingen forgikk og fremdeles påvirker både oss og kvenene. For at vi skal kunne løfte hele Sápmi, må majoritetssamfunnet forstå og anerkjenne assimileringspolitikken. Da trenger vi å undersøke hva som faktisk skjedde i de over 100 årene den statsstyrte assimileringen foregikk, og hvordan denne lever videre i nye former i dag. Det handler tross alt om vårt felles historie, sier Henrik Olsen.

Olsen, som selv er en av de som er blitt fratatt språket på grunn av fornorskningen, fikk ansvar for fornorsknings-spørsmål som sametingsråd i 2016 og rullet i gang ballen som nå har endt opp med et vedtak i Stortinget om at vi får en sannhetskommisjon. Når han nå stiller til gjenvalgs i Gáisi valgrets er det blant annet fordi han ønsker å følge opp kommisjonens arbeid.

– Nå først er det viktig at kommisjonens mandat blir vidt nok, og at Sametinget får tydelig innvirkning på arbeidet. Vi må passe på at hele det samiske samfunnet blir hørt. Alt fra historien til sjøsamene i de små bygdene rundt om i Sápmi, til historier fra østsamene som plutselig ble skilt av tre statsgrenser, må fortelles. For at dette skal skje må

Sametinget være med fra starten av, sier Henrik Olsen om omfanget av kommisjonens arbeid.

Viktig for samisk for ungdom

Også NSRs ungdomsutvalg (NSR-U) har engasjert seg aktivt for å få opprettet en sannhets- og forsoningskommisjon. Ånna-Katri Helander i NSR-U er opptatt av at vi må se også hverdagsrasisme i 2017 i lys av fornorskningen. NSR-U slo rett og slett fast at fornorskningen enda foregår når de uttalte seg i en høring på Stortinget.

– Vårt håp er at en kommisjon skal gjøre fremtiden lysere for unge samer. Men da må kommisjonen bli en prosess som hele storsamfunnet tar del i. I ettertid må kunnskapen som kommer frem gjennom kommisjonen få større plass i læreplaner og skolen generelt, sier Helander.

– Vi må sørge for at dagens ungdom og de som kommer etter lærer mer om vår historie. Vi som er unge trenger å kjenne vår egen historie, slik at vi kan være trygge på vår identitet. I tillegg må kommisjonen føre til at andre lærer mer om oss. Det handler om at vår felles historie blir kjent. Når den er det kan vi gå videre sammen, avslutter ungdomspolitikeren.

**Saemieh daarpesjieg aktem healsofaalenassem
åadtjodh jijtsh gielesne jih man daajroe saemien
kultuvrelle tsiehkijeh jih histovrijen bijre. Hævvi lea
numhtie siejhmehealsoedienesjen sisnjelen, men
joekoen sjierehealsoedienesjen sisnjelen dle våäjnoe
goh daate lea daerpies.**

– Mijjen leah jienebh sjiere aamhtesh saemien siebriedahkesne mah vuesiehtieh daerpies saemien healsofaalenassem naennoestehedh jih ij dam våalese bigkedh, guktie Finnmaarhkeskiemtjegåetie dorje juktie beetnegrh spåäredh. Akte näake dahkoe jih akte ålesth diedtesljehteme gosse Healsoe Finnmaarhke nænnoste saemien psykiske healsoevaarjelimmien våalese bigkedh.

Dihete meala diedet Saemien Healsoepaarhen jih SANKS:n åvteste (Saemien nasjovnaale maahtoedienesje – psykiske healsoevaarjelimmie jih geeruvevoete) byöröe Healsoe Finnmaarhkestet lutnjesovvedh Healsoe Noerhtese dan åvteste dej akte nasjovnaale diedte, jih dan åvteste

Healsoe Finnmaarhke aktem faatoes goerkesem daan diedten åvteste vuesehte. Ihke tijje lea båateme daelie aktem jijtse saemien healsoegiehellelimmiem tseegkedh, aa NSR:n saemiedigkiedäehkie raeresti minngemes stoerretjääanghkosne.

– Joekoen Divtasvuodna-aamhtesen jih dan faatoes riejriesvoeten gaavhtan åarjelsaemien dajvesne lea daerpies prioriteradidh maahtoem lutnjedh psykiske healsoevaarjelimmien sisnjelen julev- jih åarjelsaemien dajvesne. Mijjeh tjoerebedam prioriteradidh mubpien saemiedigkieboelken, viehkine SANKS: faalenassem vijriedidh jallh orre faalenassh evtiedidh, Henrik Olsen jeahta.

Samer trenger å bli møtt med et helsetilbud på sitt eget språk og med innsikt i samiske kulturelle forhold og historie. Dette gjelder selvfølgelig innen allmenhelsetjenesten, men behovet viser seg spesielt innen spesialisthelsetjenesten.

– Vi har flere spesielle saker i det samiske samfunnet som viser behovet for en styrking av samiske helsetilbud og ikke en nedbygging, slik Finnmarkssykehuset gjør for å spare penger. Det er en skandale og total ansvarsfraskrivelse når samisk psykisk helsevern blir vedtatt nedbygget av Helse Finnmark, sier Henrik Olsen.

Han mener at ansvaret for Samisk Helsepark og SANKS (Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus) bør løftes fra Helse Finnmark til Helse Nord siden de har et nasjonalt ansvar, og siden Helse Finnmark viser manglende forståelse

for dette ansvaret. At tiden er inne for opprettelse av eget samisk helseforetak, ble også foreslått av NSRs sametingsgruppe under siste plenumssamling.

– Tysfjordsaken og den manglende beredskapen i sør-samisk område viser spesielt at det er nødvendig å prioritere å løfte kompetansen innen psykisk helsevern i lule- og sør-samisk område. Dette vil vi måtte prioritere å arbeide for i neste sametingsperiode, enten gjennom utvidelse av SANKS sitt tilbud, eller ved utvikling av nye tilbud, sier Henrik Olsen.

TJUARA PSYKISKE HEAL- SOEM PRIORITERADIDH

**Samisk psykisk helse
må prioriteres**

Niko Valkeapää ja Thomas Åhren leaba ealli ovdamearkan dasa ahte sámepolitikhka lea rájáheapme. Soai goappašagat searvaba sámedigge-válsgaide NSR ovddas ja ii goabbá ge leat bajásšaddan norgga bealde Sámis, muhto baicce suoma ja ruota bealde. Valkeapää ja Åhren leaba duodaštussan ahte Sápmi ii bisán riikkarájiid bokte.

– Mii leat okta álbmot. Berre leat dat mii stivre daid mearrá-dusaid maid mii váldit dál ja daid strategijaid ja plánaid maid mii bidjat boahtteágái. NSR:s lea vuoddojurddan ahte otná riikkaráját eai galgga hehttet min barggu oktasaš sámi čovdosiid ovdi. Dát jurdda heive bures ovttasbargouignji mii gullá Tråante 2017:i, dadjá Thomas Åhren.

Artista stádagullevašvuoda haga

Niko Valkeapää lea eanemus dovddus go son lea okta dain hárvenaš sámi artisttain guhthe lea vuotán Spellemann -bálkkaumi, muhto sutnje ii leat sámepolitikhka gudege láhkai amas. Son lea mángá jagi leamaš ráddelahtun sámi organisašvnas Sámerádis, ja son lea hárjánan bargat ássiigui mat gúsket buot sápmelaččaide. Dál lea gárggus ávkástallat iezas gelbolašvuoda norgga bealde Sámedikkis.

– Mii fertet álo oheat oktasaš čovdosiid. Buorre ovdamearka dasa lea Sámi Giellagáldu, mii fuolaha ahte gielat ovdánít seamma guvli. Oalle álkut sáhtášeimmet mii maiddá dahkat ovdamearkka dihite oktasaš sámi oahppoplánaid. Lea dušši buvttadit golbma iešgudetlágan davvisámegielat skuvlagirjji go sahtášii leat doarvái dušše ovttain, dadjá Niko Valkeapää.

Valkeapää lea oahppan oahpaeaddji ja lea bargan 18 jagi oahpaeaddjin Sámi joatkkaskuvla ja boazodoalloskuvllas. Son namuha oahpahusa dakkár suorgin mas lea stuorra potensiála ovttasbargui.

– Rádjáskuvlaovttasbarggut, nu mo Sirpmás lea, leat hui buorit ovdamearkkat mo mii berret ovttasbargat rádjaguovlluin. Mun áiggum aktiivvalaččat bargat vai oahpipit geat ásset rádjaguovlluin galget beassat vázzit skuvlla ovttas gos dat lea lunndolaš, muitala Valkeapää.

Oktasaš Sámediggi

NSR bargá dan ovdií vai ásahuvvo oktasaš Sámediggi, ja hálliida boahitte áigódagas bidjat johtui strategalaš doaimma mii dán galgá ráhkkanahittit. Muhto dál jo sáhttá dahkat álkis mearrádusaid ovttastahttin dihite Sámedikiid.

– Mii sáhttit ovdamearkka dihite álgit dainna ahte mearri-dat oktasaš beaivvi sámedigge-válsgaide. Mun jáhkán dat dagahivčče buori oktasaš sámi almmolašvuhit jus dehálaš digaštallamat Sámis heivehuvvoit dáhpáhuvvat seamma áiggi, dadjá Thomas Åhren.

Sámi kulturfoanda

Kulturbargin lea Niko Valkeapää buorre ovdamearka das mo sámi dáiddárat ja kulturbargit dál jo barget riikarájáid beroškeahttá. Son oaivvilda ahte lea lunndolaš smiehttat ásahit oktasaš doarjaortnegiid sámi kultuvrii.

– Min válgaprógrámmas mii oaivvildat ahte stuorát oassi rudas mii gullá sámi dáidagi ja kultuvrii galgá čohkkejuvvot oktasaš sámi kulturfondii. Mis leat jo oktasaš geahčcit ja ulbmiljoavku, ja mii oaivvildat ahte lea lunndolaš smiehttat kulturdoarjaga rájiid haga, dadjá Niko Valkeapää guhthe oaivvilda ahte berre leat álki čádahit sámi ovttasbarggu kultursuorggis beroškeahttá stádarájiin.

Sápmi lea jo hábmejuvpon beroškeahttá stádarájiin, fierpmá -dahkan mas sogat ja sosiála gaskavuodat mannet ruossut doarrás. Ávvujagis 2017:s lea áigi hukset viidásat min oktasaš nieguid oktasaš čovdosiidda, ja danne searvá NSR válsgaide mánjggain plánain oktasaš Sápmái.

SÁPMI II ČUOVO RIIKKARÁJÁID

Sápmi følger ikke landegrensene

Niko Valkeapää og Thomas Åhren er levende eksempler på at det same-politiske arbeidet er grenseløst. De stiller begge to til sametingsvalg for NSR og har det til felles at de er vokst opp utenfor norsk side av Sápmi, henholdsvis finsk og svensk side. Valkeapää og Åhren beviser at Sápmi ikke stopper ved landegrensene.

– Vi er ett folk. Det bør være styrende for de valgene vi gjør i dag og de strategiene og planene vi legger for fremtiden. I NSR er det en grunntanke at dagens landegrenser ikke skal legge hindringer for vårt arbeid for felles samiske løsninger. Denne tanken passer godt inn i samarbeidsånden knyttet til Tråante 2017, sier Thomas Åhren.

Den "statslose" artisten

Niko Valkeapää er mest kjent som en av de få samiske artistene som har vunnet en Spellemannspris, men han er på ingen måter ukjent med samepolitiske arbeid. Som mangeårig rådsmedlem i den allsamiske organisasjonen Samerådet, har han god erfaring med å arbeide med spørsmål som angår alle samer. Nå er han klar for å bruke kompetansen sin i Sametinget på norsk side.

– Vi må alltid se etter de felles løsningene. Et godt eksempel i dag er Sámi Giellagáldu som sørger for at språkene utvikler seg i samme retning. Med relativt enkle grep ville vi også kunne få til for eksempel felles samiske lereplaner. Det er tullete å produsere tre sett nordsamiske skolebøker når ett bør holde, sier Niko Valkeapää.

Valkeapää er utdannet lærer og har arbeidet 18 år som lærer på Samisk videregående skole og reindriftsskole. Han trekker frem utdanning som et område hvor det er stort potensiale for samarbeid.

– Grenseskolesamarbeid som det i Sirbmá er svært gode eksempler på hvordan vi bør samarbeide i grenseområdet. Jeg vil arbeide aktivt for at elever som bor i grenseområder skal få gå på skole sammen der det er geografisk naturlig, forteller Valkeapää.

Felles Sameting

NSR jobber for opprettelsen av et felles Sameting, og ønsker i neste periode å sette i gang det strategiske arbeidet som skal forberede dette. Men allerede kan man gjøre enkle vedtak for å samkjøre Sametingene.

– Vi kan for eksempel starte med å vedta en felles dag for sametingsvalgene. Jeg tror det kunne vært et svært positivt bidrag til en felles samisk offentlighet om de viktige diskusjonene i Sápmi hadde blitt samkjørte tidmessig, sier Thomas Åhren.

Samisk kulturfond

Som kulturpersonlighet er Niko Valkeapää et godt eksempel på at samiske kunstnere og kulturaktører allerede opererer uavhengig av landegrensene. Han mener det vil være naturlig å tenke på felles støtteordninger til samisk kultur.

– I valgprogrammet vårt går vi inn for at mer av midlene til samisk kunst og kultur samles til et felles samisk kulturfond. Vi har allerede felles publikum og målgruppe, og vi mener det er naturlig å tenke kulturstøtte grenseløst, sier Niko Valkeapää som mener et samisk samarbeid over statsgrensene lett bør la seg gjennomføre på kulturfeltet.

Sápmi er allerede bygget opp uten tanke på grenser, i et nettverk der slekter og sosiale relasjoner går på kryss og tvers. I jubileumsåret 2017 er det på tide å bygge videre på våre felles drømmer om felles løsninger, og derfor stiller NSR til valg med mange planer for et felles Sápmi.

DUOPMOSTUOLUT SÁHTTET LÁIDET NAŠUNÁLA SÁME- POLITIHKA RIVTTES GUVLUI

Sámi vuoittut leat boahtán iešguđetge gaskao-miid bokte. Áltá-stuimmit ovddastit jorggiheami norgga sáme-politihkas. Akšuvnnat Geadgeváris, stádaministara kantuvrra okkupašuvdna ja neal-gudanakšuvdna Stuorradikki olggobéalde ledje dehálaš gaskaoapmin ovddidit sámi beroštumiid.

– Mii fertet giit akšunisttaid. Sii gákkastedje uvssa rabas našunála politihkii. Akšunisttar rahpe politihkalaš arena ja bidje vuodu dan politihkalaš gjížui mii bodi akšuvnnai majnjá. Boadusin das lei ahte sámi kultuvra suddjejuvvui vuod Dolága bokte, sámeláhka mearriduvvui ja min álbmot-válljejuvvon orgána, Sámediggi, ásahuvvui, dadjá NSR nubbiettobas Ájováris, Áilen Nigá Máhtte.

Maiddá riikkaidgaskasačcat leat sápmelaččat leamaš ja leat ain láidesteaddjin internašunála eamiálbmotpolitihkas. Sápmelaččat leat aktiivvalaččat searvan hábmet ILO-konvenšunna nr. 160 eamiálbmot vuogatvuodaaid birra 1989:s ja ON julggastusa eamiálbmot vuogatvuodaaid birra 2007:s, ja ovdal eamiálbmogiid máilmikonferánssa ledje sápmelaččat guovddážis ráhkkanettiin.

– NSR: lea jáhku ahte lea buoremus čoavdit áššiid politihkalaččat ja bargá dan ovdii, muhto go min kultuvra, min gielat ja min ealáhusat leat áitojuvvon, de eat sáhte ballat váldimis atnui rievtáláš gaskaomiid. Sáttá leat dárba geavahit sihke našunála duopmostuoluid ja internašunála váiddaorgánaid, dadjá NSR-veterána.

Boazodoallli ja advokáhta

Nils Mikkelsen Utsi lea odda oahpis NSR:s ja lea Davvi válgbairre nubbiettobas NSR-listtus. Son lea boazodoallli ja advokáhta, rievtti mielde hástaleaddji leat sihke ja, muhto dán áiggí boazodollide lea šaddan duohtha áššáigullevaš gealbu hálidašit juridihka.

Utsi čujuha buot daid ollu sápmelaččaide geat leat mannan duopmostuoluide čuočuhit iežaset rievtti kulturdoaimma-heapmái, ja ahte mánja dáin áššiin leat leamaš dehálaš vuoittut norgga riektevuogádagás.

– Alimus riekti miedai ahte báikkálaš álbmot Olmmaivákkis Gáivuonas gálgét beassat hálidašit Čáhpuit ieža, nu gó sii álo leat dahkan. Nubbi ovdamearka lea mo boazodoalu iešheanaš riektevuoddu dohkkehuvvui lágá bokte. Vuosttaš vuotti majnjá Álddesjávri ášši 1968:s, deattuhii Selbu-ášši 2001 rájes ahte boazodoallorievtis lea iešheanálaš riektevuoddu, beroškeahttá lágas. Dát dohkkehuvvui manjat áiggis politihkalaččat boazodoallóga bokte 2007:s. Dá leat ovdamearkat das mo rievtálaš cielggadusain maiddá sáttá leat politihkalaš mearkkaupmi, muitala Utsi.

Eiseválddiid davvíguovllu vuoruhemiin lea duođaid šaddan áigequodil sápmelaččaide loktet áššiid duopmostuoluide sihkarastin dihle beassat eallit iežaset kultuvrrain. NSR lea mielas jodihit politihka mii dagaha ahte lassá loktet áššiid duopmostuoluide njeidojuvvo, ja dainna lágiin láidet našunála sáme-politihka rivttes bálgá ala.

– Čuožžut okto go eiseválddiin väilo máhttua ja dáhttu áim-mahušsat sámi kultuvrra, lea lossa noaddi. NSR áigu nannet aktevraaid geat veahkehit sámi vuogatvuodaguddiit. Sápmelaččat geat guddet noadi gádjun dihle iežaset kultuvrra, eai dušše raža iežaset dihle, muhto sámi searvevuoda dihle. Sii eai galgga dárbbasit čuožžut okto, dadjá advokáhta, ja dál maiddá politihkár, Utsi.

Domstolene kan få nasjonal samepolitikk på riktig spor

De samiske seirene har kommet gjennom bruk av ulike virkemidler. Alta-kampen representerer et vendepunkt i norsk samepolitikk. Aksjonene i Stilla, okkupasjonen av statsministerens kontor og sultestreiken foran Stortinget var viktige virkemidler for å fremme de samiske interessene.

– Vi har alt å takke aksjonistene for. Det ble som en brekkstang inn i den nasjonale politikken. Aksjonistene åpnet den politiske arenaen og la grunnlaget for den etterfølgende politiske kampen. Det resulterte i grunnlovsvern av samisk kultur, vedtakelse av sameloven og opprettelse av vårt folkevalgte organ, Sametinget, sier NSRs andrekandidat i Ájovárrí, Mathis Nilsen Eira.

Også internasjonalt har samene vært og er fremdeles pådriver i internasjonal urfolkspolitikk. Samene har deltatt aktivt under utarbeidelsen av ILO-konvensjon nr. 169 om urfolks rettigheter fra 1989 og FNs erklæring om urfolks rettigheter fra 2007, og foran FNs verdenskonferanse for urfolk var samene helt sentrale i forberedelsene.

– NSR tror på og arbeider for de politiske løsningene, men når vår kultur, våre språk og våre næringer er under press, kan vi ikke være redd for å ta i bruk rettslige virkemidler. Både nasjonale domstoler og internasjonale klagemekanismer er aktuelle å bruke, sier NSR-veteranen.

Reineier og advokat

Nils Mikkelsen Utsi er et nytt bekjentskap i NSR og er andrekandidat på NSR-lista i Nordre valgkrets. Han er reineier og advokat, i grunnen en utfordrende kombinasjon, men for dagens reineiere er det å beherske juss blitt en høyst relevant kompetanse.

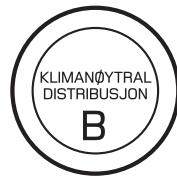
Utsi viser til de mange samene som har gått til domstolene

for å hevde sin rett til kulturutøvelse, og at flere av disse sakene har vært viktige gjennombrudd i norsk rett.

– Lokalbefolkningen i Manndalen i Kåfjord fikk medhold i Høyesterett for sitt krav om å forvalte Svartskogen selv, slik de alltid hadde gjort. Et annet eksempel er hvordan reindriftens selvstendige rettsgrunnlag ble anerkjent i lov. Etter et første gjennombrudd i Altevannsaken i 1968, slo Høyesterett i Selbusaken fra 2001 klart fast at reindriftsretten hviler på et selvstendig rettsgrunnlag, uavhengig av lov. Dette ble senere anerkjent politisk gjennom reindriftsloven fra 2007. Dette er eksempler på at rettslige avklaringer også kan få politisk betydning, forteller Utsi.

Med myndighetenes nordområdesatsing har det blitt høytaktuelt for samer å ta saker inn for domstolene for å sikre sin rett til å utøve egen kultur. NSR er åpne for å føre en politikk som gjør at terskelen for å ta saker inn for domstolene blir lavere, og på den måten få nasjonal samepolitikk på riktig spor.

– Å stå alene når myndighetene mangler kunnskap og vilje til å ivareta den samiske kulturen er en stor belastning. NSR vil styrke aktører som bistår samiske rettighetshavere. Samer som tar belastningen for å redde egen kultur, kjemper ikke bare for seg selv, men også for det samiske fellesskapet. De skal slippe å stå alene, sier advokat og nå også politiker, Utsi.

Returadresse:

NSR, Pb. 173, 9521 Guovdageaidnu

searválagaid
siemesvuekie
siebrrevuohta
samisksamhold